

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній рівень – бакалавр

на тему: **«ПРИВАТНІ ПІДРЯДНИКИ В ІРАКУ: СТРАТЕГІЯ
США ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ»**

Виконала:

Здобувачка 4 року навчання

Спеціальності 291 «Міжнародні відносини
суспільні комунікації та регіональні студії»

Кучер Тетяна Володимирівна

Керівник

Краєв Олександр Валерійович

Старший викладач

кафедри міжнародних відносин

КИЇВ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ КОМПАНІЙ У СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ	7
1.1. Поняття та класифікація приватних компаній у контексті міжнародних відносин.....	7
1.2. Теоретичні підходи та методи аналізу ролі приватних компаній у реалізації державної безпекової політики.....	11
1.3. Міжнародно-правові документи та теоретичні підходи до регулювання діяльності приватних військових компаній.....	13
РОЗДІЛ 2. Приватні військові компанії як інструмент реалізації стратегічної політики США в Іраку.....	18
2.1. Передумови та причини залучення приватних компаній США під час іракської кампанії.....	18
2.2. Основні напрями та форми діяльності приватних компаній США під час кампанії в Іраку.....	23
2.3. Роль приватних компаній у забезпеченні військових, дипломатичних та економічних інтересів США.....	29
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРИВАТНИХ КОМПАНІЙ У ЗОНІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	38
3.1. Правовий статус приватних компаній у межах міжнародного права.....	38
3.2. Правове регулювання діяльності приватних компаній у збройних конфліктах.....	42

3.3. Юридична відповідальність та розслідування злочинів американських компаній в Іраку.....	46
--	----

РОЗДІЛ 4. НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ КОМПАНІЙ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.....49

4.1. Наслідки діяльності приватних компаній в Іраку.....	49
--	----

4.2. Перспективи вдосконалення міжнародного регулювання діяльності приватних компаній.....	51
--	----

ВИСНОВКИ.....	55
----------------------	-----------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
--	-----------

АНОТАЦІЯ.....	69
----------------------	-----------

ВСТУП

Проблема дослідження. Проблема дослідження полягає у суперечності між розширенням використання приватних підрядників у стратегії США в Іраку та невідповідністю механізмів міжнародно-правового регулювання новим методам застосування сили. Неузгодженість загострюється в умовах гібридизації сучасних збройних конфліктів і трансформації стратегій ведення війни. Внаслідок цього ускладнюється забезпечення ефективного контролю, підзвітності та дотримання положень міжнародного гуманітарного права.

Актуальність. Актуальність теми зумовлена трансформацією сучасних збройних конфліктів, у межах яких держави дедалі частіше залучають приватних військових та охоронних підрядників для виконання функцій, що традиційно належали державним збройним силам. Досвід США в Іраку демонструє розширення таких практик, що породжує нові виклики для міжнародного права, зокрема щодо визначення правового статусу підрядників, меж їхньої відповідальності та механізмів контролю. В умовах гібридизації сучасних збройних конфліктів, долучення до них недержавних міжнародних акторів та використання нових технологій, сторони можуть використовувати приватні компанії для підтримки та ведення бойових дій, що створює складну взаємодію між державними та недержавними структурами, розмиває межі традиційної відповідальності та контролю, підвищує значущість приватних компаній як інструментів реалізації стратегічних цілей держав.

Мета. Визначити особливості стратегії США щодо використання приватних підрядників в Іраку та встановити специфіку їх міжнародно-правового регулювання.

Зазначеної мети можна досягти розкривши **завдання дослідження:**

1. З'ясувати витоки залучення приватних підрядників у військових операціях США.

2. Систематизувати основні типи приватних підрядників, задіяних в Іраку.
3. Визначити нормативно-правову базу, що регулює діяльність приватних підрядників на міжнародному рівні.
4. Виявити відмінності між національним та міжнародним підходами до регулювання їх діяльності.
5. Систематизувати інструменти реалізації стратегії США щодо використання приватних підрядників в Іраку
6. Встановити проблемні аспекти підзвітності та відповідальності приватних підрядників.
7. Виявити ключові тенденції еволюції міжнародно-правового регулювання у цій сфері.
8. Спрогнозувати можливі напрями вдосконалення міжнародно-правових механізмів регулювання діяльності приватних підрядників.

Опис використаної літератури: Дослідження приватних військових та охоронних компаній як академічного напрямку сформувалося наприкінці 1990-х - на початку 2000-х років. Концептуальну основу заклали Сінгер ("Corporate Warriors", 2003), який запропонував першу функціональну типологію ПВК, та Авант ("The Market for Force", 2005), яка дослідила наслідки делегування безпекових функцій недержавним акторам. Честерман та Ленгардт ("From Mercenaries to Market", 2007) систематизували правові виміри діяльності ПВК та окреслили проблему регуляторної прогалини. Шраєр та Капаріні (2005), Кінсі (2006, 2009), Брукс (2008) та Махайрас (2014) розвинули правову та емпіричну гілки досліджень, аналізуючи механізми регулювання та досвід конкретних конфліктів. Водночас більшість наявних праць або зосереджується на теоретичних аспектах приватизації безпеки, або розглядає правове регулювання без зв'язку з конкретним кейсом. Питання про те, як правова невизначеність функціонує як свідомий стратегічний ресурс держави - з аналізом еволюції ролі підрядників та механізмів відповідальності на прикладі іракської кампанії США - залишається недостатньо дослідженим, що й визначає наукову новизну цієї роботи.

Питання дослідження: чи є використання приватних підрядників у стратегії США в Іраку свідомим інструментом досягнення стратегічних цілей, що став можливим завдяки структурній неспроможності міжнародного права забезпечити ефективний контроль над діяльністю приватних компаній у збройних конфліктах.

Об'єктом дослідження є політика США щодо використання приватних підрядників у збройних конфліктах.

Предметом дослідження є стратегія США щодо використання приватних підрядників в Іраку та міжнародно-правове регулювання їх діяльності.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети та вирішення поставлених завдань було використано такі методи: аналіз документів, кейс-стаді, контент-аналіз.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, які вміщують 11 підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ КОМПАНІЙ У СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

1.1. Поняття та класифікація приватних компаній у контексті міжнародних відносин

З деформацією світопорядку, появою нових міжнародних акторів та зміною стандартного уявлення про “ходи” на світовій арені, держави почали використовувати нові методи досягнення своїх політичних, економічних та стратегічних цілей. Ця робота концентрується на одному аспекті цих нових інструментів впливу та просування інтересів - приватних компаніях як засобах підтримки та/або ведення бойових дій.

Офіційної дати початку використання приватних корпорацій у збройних конфліктах не існує так само як досі немає великої напрацьованої історично-аналітичної бази з дослідження появи та розвитку цього сучасного явища. Водночас практика залучення приватних найманців у збройні конфлікти не є абсолютно новою. Її витоки сягають щонайменше ранньомодерної Європи, зокрема італійських кондотьєрів та найманських формувань ранньомодерної доби (Mallett, 1974; Parker, 1988; Thomson, 1994), однак тогочасні угруповання мали фрагментарний характер і не набували інституціоналізованої корпоративної форми. Суб’єктивним початком введення цього поняття у міжнародний дискурс вважають працю Саймона Честермана та Чіа Ленгардт у монографії *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies* (2007). Це дослідження систематично аналізує еволюцію приватних військових компаній (англ. PMC - Private Military Company) та їхнє місце в міжнародних відносинах. Автори підкреслюють, що сучасні ПВК не є просто найманцями, а формують організовані корпоративні структури, які надають широкий спектр військових та суміжних послуг державам і іншим замовникам. Вони виділяють ключову

відмінність ПВК від традиційних найманців: більшість компаній працює відкрито, за контрактами урядів, у межах корпоративної правосуб'єктності, а не для приватних або прихованих цілей (Chesterman & Lehnardt, 2007, с. 7). Окрема частина роботи стосується іншого маловідомого у публічному дискурсі явища - так званих приватних охоронних компаній (англ. PSC - Private Security Companies), які займаються постачанням, захистом об'єктів, перекладацькою діяльністю та багатьма іншими видами дій, які непрямо стосуються ведення бою. Таким чином дослідники розмежовують та розширюють поняття приватних підрядників у військових конфліктах. Крім того, автори пропонують класифікацію ПВК за функціональними ознаками. Дослідження Честермана та Ленгардта стало ключовим для наукового осмислення ПВК та ПОК, вплинуло на формування таких міжнародних ініціатив, як Документ Монтрю та International Code of Conduct for Private Security Service Providers (ICoC), які встановлюють рамки відповідальності і стандартів діяльності приватних військових компаній (Chesterman & Lehnardt, 2007, с. 15, Swiss Federal Department of Foreign Affairs & ICRC, 2008, International Code of Conduct Association, 2021).

Відповідно до Документу Монтрю і ICoCA, які закладають сучасні підвалини розуміння та юридичного розмежування приватних військових та охоронних компаній (PMSCs) у міжнародному праві, PMSCs визначається як “приватні комерційні суб'єкти, які надають військові та/або охоронні послуги, незалежно від того, як вони себе описують” і включає до цього спектра озброєну охорону, захист персоналу та об'єктів, підтримку озброєних систем, утримання ув'язнених, консультування чи навчання місцевих сил безпеки (Swiss Federal Department of Foreign Affairs & ICRC, 2008).

ICoCA створений як багатостейкхолдерський кодекс поведінки. Він базується на визначеннях Документу Монтрю і розширює його шляхом формування набору принципів і стандартів для приватних охоронних провайдерів (PSCs), що включають зобов'язання щодо поваги міжнародного гуманітарного

права і прав людини, підзвітності та практик управління персоналом і застосування сили (International Code of Conduct Association, 2021).

Надавши визначення приватним підприємцям як структурам, варто також дослідити поняття самих одиниць, з яких ці структури складаються, тобто найманців. Багато науковців та політичних діячів використовують поняття, надане Oxford English Dictionary. Воно застосовується в роботах та звітах Peace International Training Institute, UN (a same UN Working Group on the use of mercenaries та UN OHCHR), у працях авторів у сфері безпеки Девід Айзенберга, Дебори Авант та Матса Бердаля. Oxford English Dictionary визначає найманця як “професійного солдата, що служить іноземній державі”, в той час як приватні військові корпорації визначаються як корпоративні утворення, що надають різноманітні військові послуги клієнтам, переважно державам, для впливу на хід конфліктів (Gulam, с. 6). Також в словнику зафіксовано визначення для ПОК (PSC) - “приватні охоронні компанії подібні до ПВК, але здебільшого виконують оборонні функції, захищають людей і майно ... Вони використовуються багатонаціональними компаніями у гірничодобувній та ресурсній сферах, а також міжнародними і гуманітарними організаціями у зонах конфліктів та нестабільності. Теоретично приватні охоронні компанії відрізняються від приватних військових тим, що зазвичай незброєні і займаються захистом майна та персоналу, а не безпосередньо впливають на хід конфлікту. Проте ця межа часто розмита, оскільки деякі компанії поєднують характеристики обох типів, беручи участь як у охоронних, так і у ПВК-подібних діяльностях” (Gulam, с. 6).

Отже, основний функціональний поділ стосується розмежування на ПВК та ПОК, згодом робота продемонструє, що це має велике юридичне значення. Функціональний поділ приватних компаній періодично використаних у збройних конфліктах є ширшим. Сама мета існування приватної військової або охоронної корпорації полягає у здійсненні комерційної діяльності у сфері безпеки, що принципово відрізняє її від традиційних найманських формувань. За словами Пітера Сінгера, сучасним приватним військовим компаніям притаманні такі

ключові ознаки: організованість у формі бізнес-структур, спрямованість на отримання прибутку для корпорації в цілому, конкуренція на глобальному ринку безпекових послуг, а також формальна легальність їх діяльності. Крім того, ПВК та ПОК характеризуються вузькими спеціалізаціями, публічними механізмами набору персоналу, наданням широкого спектру військових і суміжних послуг різним категоріям клієнтів, а також інституційною пов'язаністю з фінансовими холдингами та міжнародними ринками капіталу (Singer, 2010). Ринок послуг цих компаній справді є надзвичайно широким. П. Сінгер класифікує приватні компанії, які беруть участь у збройних конфліктах, відповідно до їхніх функціональних спроможностей та характеру наданих послуг. Автор виокремлює три основні типи ПВК та ПОК: військові компанії-постачальники, діяльність яких зосереджена на тактичному рівні та передбачає безпосередню участь у зоні бойових дій, зокрема залучення бойових пілотів або координацію підрозділів на лінії фронту; військові консультативні компанії, які здійснюють підготовку та навчання персоналу, добір кадрів для збройних сил замовника, а також надають організаційні, операційні та стратегічні консультації під час збройних конфліктів; компанії військової підтримки, що забезпечують виконання допоміжних функцій та надають переважно небойові послуги, зокрема у сфері розвідки, технічного забезпечення, логістики, транспортування та постачання (Singer, 2010, с. 89-100). Подібного підходу дотримуються і зарубіжні дослідники Ф. Шраєр та М. Капаріні, представники Женевського центру демократичного контролю за збройними силами, які пропонують узагальнений перелік послуг, характерних для діяльності ПВК та ПОК. До основних напрямів діяльності таких компаній належать консультування, навчання, логістична підтримка, технічне обслуговування озброєнь, розвідка, спостереження, моніторинг та розмінування, що підтверджує багатофункціональний і комплексний характер сучасних приватних військових та охоронних компаній (Schreier & Caparini, 2005, с. 23–25).

1.2. Теоретичні підходи та методи аналізу ролі приватних компаній у реалізації державної безпекової політики

У контексті дій приватних військових та безпекових компаній у сфері досягнення політичних, економічних та стратегічних інтересів держави, центральним актором є саме держава. Таким чином варто розглядати цю систему через призму реалізму, де ключовий актор має відповідний інструментарій у вигляді ПВК та ПОК. У цій парадигмі держава є центральним та раціональним актором системи міжнародної безпеки, що прагне максимізувати свою військово-політичну спроможність в умовах анархічного світу (Waltz, 1979). ПВК та ПОК не є абсолютно самостійними акторами у контексті збройних конфліктів, вони - інструменти досягнення цілей. Приватні компанії не є альтернативами державній владі та національним арміям, вони лише виступають інструментом реалізації державної безпекової політики, що має на меті досягнення певних стратегічних цілей.

У сучасному функціональному вимірі монополія держави на застосування сили не є абсолютною. Держава може раціонально делегувати певні безпекові функції недержавним акторам за умов збереження політичного контролю та стратегічного керівництва. Подібна передача повноважень у сфері військової сили є формою оптимізації державних військових ресурсів (Avant, 2005). У зв'язку з обмеженістю юрисдикційних та примусових механізмів міжнародного права щодо приватних корпорацій, національним урядам вигідно використовувати ПВК та ПОК. Така стратегія дозволяє скоротити державні фінансові витрати, зменшити політичні ризики, підвищити оперативну гнучкість під час збройних конфліктів, в деяких випадках навіть уникнути можливості притягнення до відповідальності за воєнні злочини.

З позицій реалістичної теорії ПВК та ПОК не є автономними суб'єктами міжнародних відносин, а функціонують у межах державної стратегії. Держава зберігає контроль через контрактні механізми, правове регулювання та політичне

керівництво, тож делегування сили не підриває суверенітет, а виступає його функціональним проявом (Avant, 2005). У рамках неореалізму поява таких компаній пояснюється структурними змінами після Холодної війни — скороченням регулярних армій, зростанням локальних конфліктів та підвищенням попиту на швидке застосування сили (Waltz, 1979; Brooks, 2000). Залучення приватних підрядників також дозволяє урядам, особливо демократичним, уникати внутрішнього політичного тиску через втрати серед регулярних військ та знижувати суспільну увагу до операцій за кордоном (Singer, 2003).

Таким чином, через призми реалістичного та неореалістичного підходів, приватні військові та охоронні компанії є похідними елементами державної безпекової політики. Вони слугують лише інструментами для досягнення стратегічних та політичних цілей держав у сфері міжнародної безпеки. Їх поява деформує стандартне розуміння сторін конфлікту, стратегій ведення бойових дій, моніторингу ходу збройних конфліктів та притягнення до відповідальності за воєнні злочини.

Для досягнення поставленої мети та виконання дослідницьких завдань використано поєднання кількох взаємодоповнювальних методів. Аналіз документів застосовано для опрацювання міжнародно-правової бази та офіційних документів, які визначають правовий статус і регулювання діяльності приватних військових і охоронних компаній. Аналіз документів охоплював три корпуси джерел: міжнародно-правові акти (Гаазька конвенція 1907 року, Женевські конвенції 1949 року та протоколи до них, Документ Монтрьо, ICoSA, проєкт Конвенції ООН 2011 року), офіційні урядові документи США (звіти GAO, CRS, матеріали Конгресу, контрактна документація), а також судові матеріали у справах *Al Shimari v. CACI*, *Saleh v. Titan* та справах проти *Blackwater*. Документи аналізувалися за такими параметрами: юридична природа документа (обов'язковий чи рекомендаційний), суб'єкти регулювання, механізми відповідальності та санкцій, а також ступінь ратифікації державами. Метод кейс-стаді застосовано на двох рівнях. На рівні компаній відібрано випадки *Blackwater*, *CACI* та *Titan* як

аналітично найбільш репрезентативні: кожна з них ілюструє окремий тип проблеми - порушення при виконанні охоронних функцій, участь у розвідувальних операціях та питання відповідальності за дії перекладачів відповідно. На рівні інцидентів детально розглянуто засідку у Фаллуджі (2004) та стрілянину на площі Нісур (2007) як поворотні моменти, що спричинили зміни в операційній стратегії США та в дискурсі регулювання. Відбір кейсів здійснено за принципом максимальної варіативності функціональних типів підрядників та правових наслідків їхніх дій. Контент-аналіз застосовано до корпусу політичних та аналітичних документів, що включав офіційні заяви адміністрації США, парламентські слухання, звіти аналітичних центрів (Brookings Institution, RAND, Council on Foreign Relations) та публікації спеціалізованих видань за період 2003-2011 років. Аналіз здійснювався за такими категоріями: обґрунтування залучення приватних підрядників (операційна необхідність / економічна доцільність / правова гнучкість), характер опису функцій підрядників (допоміжні / бойові / розвідувальні), а також риторика підзвітності та відповідальності у публічному дискурсі США. Зокрема, цей метод дозволив простежити, як у різних матеріалах відображається логіка “делегування” окремих функцій приватному сектору - від операційної підтримки до охорони об’єктів і логістики - як інструменту зниження політичних та економічних витрат і гнучкого реагування на загострення конфлікту. У сукупності ці методи забезпечують цілісне розуміння явища, поєднуючи правовий аналіз із практичними кейсами та ширшим контекстом обговорення.

1.3. Міжнародно-правові документи та теоретичні підходи до регулювання діяльності приватних військових компаній

Аналіз міжнародно-правових документів, які стосуються теми, буде викладено хронологічно, для кращого розуміння еволюції думок та зміни міжнародної системи для регуляції приватних компаній з розвитком ПВК та ПОК. Якщо вважати точкою відліку академічного осмислення приватизації військових

функцій кінець 1990-х - початок 2000-х років, коли з'явилися перші системні дослідження ПВК та ПОК у працях Сінгера, Аванта та Честермана, то реакція міжнародної спільноти та встановлення норм регуляцій приватних компаній спізнились. Багато міжнародних акторів не надавали великого значення ПВК та ПОК та не передбачили їхніх можливостей у майбутніх збройних конфліктах. Деякі держави це передбачала, але регулювання їм були не вигідні, а інша частина, яка не має своїх ПВК та ПОК пропустили момент набуття цими компаніями великого значення у міжнародній площині.

Першим міжнародним документом, який регулював діяльність приватних компаній через заборону найму людей для участі у збройних конфліктах була Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (ICRC, 1989 / UN Mercenary Convention) (United Nations, 1989). Ця конвенція концентрувалася саме на приватних компаніях, як окремих від держави групах, і на їхній незаконній діяльності щодо рекрутингу, вербування та найму. Документ не містить понять ПВК та ПОК, тож держави формально відповідають лише за притягнення до відповідальності осіб, які займаються рекрутингом, вербуванням та наймом: “Кожна держава-учасниця повинна вживати заходів для запобігання вербуванню, використанню, фінансуванню або навчанню найманців на своїй території” - Стаття 1 (ICRC, 1989 / UN Mercenary Convention). Вже ця спроба накладання обмежень на діяльність ПВК та ПОК була відкинута низкою країн: 155 держав-членів ООН не підписали та не ратифікували документ (серед них такі як США, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Франція, Китай, Росія, Канада, Австралія, Японія та інші) (United Nations Treaty Collection).

У попередніх частинах вже було згадано деякі основні нормативно-правові документи, що визначають та відносно регулюють діяльність саме ПВК та ПОК. Документ Монтьрьо 2008 року не тягне за собою зобов'язань, а є лише орієнтовним рекомендаційним документом для регулювання діяльності приватних компаній у збройних конфліктах. Документ досить загально окреслює регулювання у сферах

контролю та забезпечення підзвітності, наданні офіційних дозволів від держав на здійснення ПВК та/чи ПОК своєї діяльності, визначення повноважень останніх та умови їхніх контрактів. Неодноразово наголошується, що більшість положень “не мають обов’язкової юридичної сили”, тому Документ Монтрьо 2008 року не має об’єктивного впливу на обмеження дій та регулювання діяльності ПВК та ПОК (Swiss Federal Department of Foreign Affairs & ICRC, 2008). Це ліберальний регуляторний крок Міжнародного комітету Червоного Хреста у співпраці зі Швейцарською Конфедерацією, які згодом подали Документ Монтрьо на розгляд Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки ООН. Документ A/63/467–S/2008/636 засвідчує офіційну фіксацію та підтримку Документу Монтрьо в системі ООН, не надаючи йому при цьому юридично обов’язкової сили.

Документ Монтрьо (2008) стосується більше загальних положень та орієнтується на державних акторів, як регуляторів ПВК та ПОК. Натомість Міжнародний кодекс поведінки для приватних постачальників охоронних послуг (ICoSA) стосується саме внутрішніх політик ПВК та ПОК. Цей кодекс, створений 2010 року, має на меті встановити внутрішні рамки приватних компаній, які можуть брати участь у збройних конфліктах. Він також має рекомендативний характер, але робить набагато більший акцент саме на дотримання прав людини та відповідності нормам МПП. ICoSA заохочує добровільне дотримання зазначених стандартів приватними компаніями.

Вже на цьому етапі можна простежити загальну тенденцію міжнародного права, яке схильне перекладати відповідальність за діяльність, організаційну структуру та прийняття рішень ПВК та ПОК безпосередньо на самі компанії або на держави, де вони зареєстровані, замість встановлення універсальної міжнародної відповідальності. Це загальні чинні документи, які наразі регулюють діяльність ПВК та ПОК, але було б надто помилково вважати, що міжнародна спільнота не прагнула удосконалити систему контролю над приватними компаніями у сфері міжнародного правового регулювання. У 2011 році Рада з прав людини ООН, а саме експертна відкрита міжурядова робоча група для розгляду можливості розробки

міжнародної нормативно-правової бази щодо регулювання, контролю та нагляду за діяльністю приватних військових і охоронних компаній, створили широкий проєкт можливої Конвенції щодо приватних військових та охоронних компаній (PMSCs) для розгляду та подальших дій Радою з прав людини (United Nations Human Rights Council, 2011). Документ пропонує чіткі механізми державам у сфері несення відповідальності за діяльність ПВК та ПОК. Статті 2, 4, 6, 7, 8, 12, 13 чітко описують можливі функції ПВК та ПОК, механізми ліцензування таких приватних компаній на національних рівнях, висвітлюють ідею створення міжнародних груп щодо контролю цих зареєстрованих компаній, дають рекомендації державам-членам щодо притягнення до відповідальності ПВК та ПОК за їхні дії у межах національних юрисдикцій. Також проєкт містить деякі жорсткі пункти як “Кожна держава-учасниця несе відповідальність за військову та охоронну діяльність ПВК/ПОК, зареєстрованих або діючих на її території, незалежно від того, чи укладала держава контракт з цими структурами” - (A/HRC/WG.10/1/2, Art. 4(1)), “Кожна держава-учасниця вживає ... заходів для заборони та криміналізації прямої участі ПВК та ПОК та їх персоналу у бойових діях, терористичних актах та військових діях, спрямованих на ... повалення уряду, примусову зміну кордонів, порушення суверенітету або цілеспрямоване ураження цивільного населення” - (A/HRC/WG.10/1/2, Art. 8(1)), “Кожна держава-учасниця встановлює комплексну національну систему регулювання та контролю за діяльністю ПВК/ПОК та їх персоналу на своїй території, включно з іноземним персоналом, щоб забороняти та розслідувати незаконну діяльність” - (A/HRC/WG.10/1/2, Art. 13(1)(a)), таке притягнення держав до відповідальності за ПВК/ПОК справді обурило багатьох держав-членів (які безпосередньо вже порушують ці положення у використанні своїх ПВК/ПОК). Проєкт було представлено на Генеральній Асамблеї ООН 13 травня 2011 року, але жодна держава не поставила його на голосування, тож документ вже 15 років залишається лише проєктом. Цей випадок доводить, що багато держав перевищують повноваження ПВК/ПОК і не бажають брати відповідальність за їхні незаконні дії, воєнні злочини та порушення прав людини. ПВК/ПОК - інструмент держав у сучасній парадигмі міжнародних відносин, це

спосіб ведення збройних конфліктів, який не тягне за собою міжнародної юридичної відповідальності.

Ліберальні рамки міжнародної спільноти ніяк не обмежують діяльність держав у межах реалізації їхніх національних інтересів, тож лише такі рекомендаційні, необов'язкові документи, як Документ Монтр'є або ICoS, можуть співіснувати з державними політиками національної безпеки, забезпечуючи мінімальні стандарти поведінки ПВК/ПОК без втручання в реальні стратегічні інтереси держав.

Для подальшого дослідження варто зазначити, що США не підписали та не ратифікували жоден із зазначених документів. У Договорі Монтр'є США виступили підтримуючою державою, але без юридичного зобов'язання. Жодна з цих рамок не впливає на США та не зобов'язує державу до чогось. Це залишає вільне поле для гри, тож Сполучені Штати Америки використовували ПВК/ПОК ще до появи Документу Монтр'є і можуть користуватися цими інструментами й надалі.

РОЗДІЛ 2. ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ США В ІРАКУ

2.1. Передумови та причини залучення приватних компаній США під час іракської кампанії

Офіційним політико-правовим підґрунтям для початку іракської кампанії Сполученими Штатами стали звинувачення режиму Саддама Хусейна у володінні зброєю масового знищення та підтримці терористичних організацій. Передумовою таких гучних та офіційних заяв уряду США стала сформоване після 11 вересня 2001 року політично-інформаційне середовище. У його межах загрозливі дії окремих держав почали розглядатися крізь призму превентивної безпеки. У цьому контексті адміністрація Джорджа Буша спиралася на розвіддані та свідчення іракських опозиційних груп, насамперед Iraqi National Congress на чолі з Ахмадом Чалабі, які поширювали твердження про існування програм хімічної, біологічної та ядерної зброї в Іраку (James Risen із “State of War: The Secret History of the CIA and the Bush Administration” та Michael Isikoff and David Corn - “Hubris: The Inside Story of Spin, Scandal, and the Selling of the Iraq War”). Легітимацією цієї інформації та її поширенням займалися провідні американські медіа, зокрема публікації *The New York Times*, що транслиували заяви урядових джерел без належної незалежної верифікації (свою помилку вони визнали у 2004 році та публічно вибачились) (Miller, 2002; The New York Times, 2004; Mnookin, 2004). Спільний вплив цих факторів сприяв формуванню внутрішнього американського та загального міжнародного консенсусу щодо загрози з боку Іраку, який згодом став ключовим обґрунтуванням військового втручання - попри те, що після початку збройного конфлікту існування заявлених запасів зброї масового знищення підтверджено не було (Iraq Survey Group, 2004/2018). Таким чином, 29 січня 2002 року Ірак був офіційно інкримінований у наявності програм зі створення зброї масового знищення та у підтримці терористичних угруповань (History.com Editors).

Звинувачення стали підвалинами для формування трьох ключових аргументів адміністрації США для початку іракської кампанії: по-перше, володіння Іраком зброєю масового знищення, що несе загальносвітову небезпеку; по-друге, існування зв'язків між режимом Саддама Хусейна та терористичними організаціями; по-третє, ризик передачі такої зброї недержавним збройним акторам (Bos, 2020). Фінальною точкою наростання напруги став виступ Державного секретаря США Коліна Павелла 5 лютого 2003 року на засіданні Ради Безпеки ООН, де було заявлено, що Ірак продовжує розробку і накопичення зброї масового знищення, порушуючи резолюцію РБ ООН 1441 (2002) (United Nations Security Council, 2003). Цей виступ пояснив мотиви США почати вторгнення в суверенну державу Ірак.

Операція зі звільнення Іраку (в ориг. Operation Iraqi Freedom (OIF) - Операція “Іракська свобода”) була розпочата Сполученими Штатами Америки та їхніми союзниками у березні 2003 року як комплексна військово-політична кампанія, спрямована на усунення режиму Саддама Хусейна та формування умов для переходу влади до іншого гідного представника, ліквідацію ймовірних програм зі створення зброї масового знищення, усунення терористів, які мали прихисток або просто базувалися в Іраку, збір інформації щодо терористичних груп в Іраку та поза ним для виявлення та запобігання витокам і поширенню зброї масового знищення, захист нафтових родовищ та ресурсів для збереження їх у законному володінні населення Іраку, нейтралізацію загроз, які, на думку адміністрації США, Ірак становив для міжнародної безпеки (Garamone, 2003). З точки зору воєнної стратегії Operation Iraqi Freedom була розроблена як багатofазна кампанія, що поєднувала ведення маневрових швидких бойових дії з подальшим переходом до програм стабілізації та відновлення державного управління та інституційної спроможності Іраку. Відповідно до стратегії Міністерства оборони США, операція передбачала декілька послідовних фаз: початкове розгортання сил, активну фазу бойових дій із поваленням режиму, післявоєнний етап, орієнтований на трансформацію політичної та безпекової системи Іраку (GlobalSecurity.org, 2008; Encyclopedia of

Arkansas, n.d.). Основною особливістю операції стало застосування концепції швидкої війни з використанням високотехнологічних засобів, авіаційного домінування та мобільних сухопутних підрозділів. Така стратегія дозволила коаліційним силам у відносно короткі терміни зруйнувати структури регулярних збройних сил Іраку та встановити контроль над ключовими політичними й інфраструктурними об'єктами, включно зі столицею Багдадом. Водночас у процесі планування кампанії значна увага була зосереджена саме на військовому аспекті повалення режиму, тоді як питання постконфліктного врядування та забезпечення інституційної та безпекової стабільності розглядалися як другорядні (Feldman et al., 2015).

Після завершення активної фази бойових дій у травні 2003 року, стало очевидно, що так звана “четверта фаза” операції Operation Iraqi Freedom, яка охоплювала постконфліктні та стабілізаційні заходи, виявилася значно складнішою за безпосереднє ведення бойових дій. Однією з ключових проблем планування кампанії була недооцінка масштабу присутності іракських парамілітарних та напівнедержавних збройних формувань, які мали ресурси продовжувати підпільну боротьбу. Ці структури діяли не за логікою регулярної армії, а застосовували асиметричні та нестандартні методи ведення бойових дій. Внаслідок цього, попри поразку іракських збройних сил, держава Ірак як безпекова система не була повністю нейтралізована, а насильство з боку недержавних акторів продовжувало підривати процес стабілізації (Feldman et al., 2015). Цей етап, який мав бути найменш затратним фінансово та ресурсно, неочікувано потребував додаткових сил для охорони об'єктів, супроводу, логістики та підтримки військових операцій. Такий незапланований хід операції змусив США залучити приватні військові та охоронні компанії.

Науковці зазвичай поділяють причини залучення ПВК та ПОК США під час іракської кампанії на політичні, економічні та правові. Такий підхід, зокрема, ґрунтується на звіті Schreier та Caparini, присвяченому дискусіям у США щодо доцільності використання приватних військових компаній, а також на працях

Брукса, Сінгера, Кінсі та Махайраса (Schreier & Caparini, 2005; Brooks, 2008; Singer, 2001; Machairas, 2014). Політичні чинники стосуються передусім можливості зниження внутрішньополітичних та міжнародних витрат, пов'язаних із веденням війни. Залучення ПВК та ПОК дозволило б виконувати певні завдання без прямої участі регулярних військ, що зменшило б суспільний резонанс і ризик політичної відповідальності як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях. Водночас у науковій та публічній дискусії часто підкреслюється, що важливим додатковим чинником такої практики була фінансова гнучкість: витрати на приватних підрядників не завжди повною мірою відображалися у відкритій бюджетній звітності, що дозволяло частково “виносити” витрати за межі публічного контролю та зменшувати чутливість для американського суспільства (U.S. Government Accountability Office, 2008). Крім того, невикористання офіційної військової форми армії США полегшувало заперечення безпосередньої причетності держави до окремих операцій, забезпечуючи так звану “правдоподібну заперечуваність” (Schreier & Caparini, 2005). Ще одним не менш важливим фактором є трансформація характеру сучасних збройних конфліктів: зростання ролі високих технологій та складних військових систем зумовило потребу у вузькоспеціалізованих фахівцях, яких значно легше залучати з приватного сектору, ніж готувати в межах загальної державної військової структури (Singer, 2001). Економічні причини використання ПВК та ПОК пов'язані з забезпеченням ефективності витрат. На відміну від регулярних збройних сил, приватні компанії не потребують довгострокових інвестицій у військову інфраструктуру, утримання баз чи пенсійне забезпечення персоналу, виплати сім'ям загиблих учасників бойових дій. Незважаючи на те, що контракти з ПВК та/чи ПОК часто виглядають дорогими, вони є фінансово привабливими з огляду на те, що оплата здійснюється лише за фактично надані послуги та у визначений період часу (Schreier & Caparini, 2005; Singer, 2001). До окремої частини належать правові чинники. Наявні прогалини у національному та міжнародному праві створюють обмежені умови для контролю за діяльністю ПВК та ПОК. Так, відповідно до положень зафіксованих у законодавстві США Актом про контроль експорту озброєнь (*Arms Export Control*

Act), зокрема 22 U.S.C. § 2776(b)(1), Президент США зобов'язаний повідомляти Конгрес лише щодо пропозицій щодо продажу оборонних товарів або послуг, вартість яких перевищує 50 млн доларів США (22 U.S.C. § 2776). Така недосконалість регуляції створює законодавчу “сіру зону”, яку використовували для обходження парламентського контролю за деякими контрактами приватних військових компаній під час Іракської кампанії. Більшість контрактів з ПВК та ПОК мали меншу вартість ніж зазначена, або вони могли “розбивати” всю суму і проводити окремі контракти, аби не перевищувати межу (Center for Public Integrity). За даними Управління підзвітності уряду США (в ориг. - U.S. Government Accountability Office - GAO-04-605), система контрагування для відбудови і дій в Іраку часто базувалася на використанні контрактів типу контракту із невизначеними строками постачання та невизначеним обсягом (в ориг. - IDIQ - indefinite-delivery/indefinite-quantity), у межах яких конкретні роботи виконувалися через окремі контрактні замовлення (в ориг. - task orders). Така структура дозволяла визначати загальні рамки контракту заздалегідь, тоді як обсяг і фінансування реалізовувалися поетапно через додаткові замовлення. Управління підзвітності уряду США зазначає, що в ряді випадків task orders виходили за межі первинно визначеного обсягу робіт або максимального значення контрактів, що призводило до фактичного збільшення їх вартості та розширення фінансових зобов'язань через подальші модифікації та додаткові замовлення. Процедура проста, не потребує узгодження уряду та відповідно не може бути ним повністю контрольована. Держава, як міжнародний актор, отримувала вигоду з такого визначення: ПВК та ПОК - самостійні виконавці, тож, як ми визначили, ніхто точно юридично не несе відповідальності за їхні дії, Конгрес залишається осторонь і навіть не повідомляється про ці контракти, тож приватні найманці мають свободу виконувати завдання майже будь-якою ціною, а США не несе за це відповідальності та не має над ними жорсткого контролю. Інтереси держави виконуються приватними компаніями, на іншому континенті, без політичного афішування, за вигідними контрактами, без додаткових послуг та зобов'язань держави перед учасниками збройних дій. Вимір міжнародних правових регуляцій

вже було розглянуто у підрозділі 1.3. цієї роботи. Повторимо висновки: “Ліберальні рамки міжнародної спільноти ніяк не обмежують діяльність держав у межах реалізації їхніх національних інтересів”, а міжнародні документи щодо цього питання мають лише рекомендативний характер - Документ Монтьрьо або ICoS. Сукупність цих факторів відкривали можливості для використання ПВК та ПОК у чутливих або напівтаємних операціях, знижуючи рівень юридичної та політичної відповідальності держави (Machairas, 2014).

Залучення ПВК та ПОК США під час іракської кампанії було зумовлене поєднанням кількох чинників: прагненням мінімізувати політичні ризики, необхідністю адаптації до змін характеру та стратегії ведення бойових дій, вигідною економічною доцільністю, а також гнучкістю правового режиму у сферах уникнення відповідальності та контролю. Сукупно ці передумови зробили ПВК та ПОК важливими інструментами реалізації стратегічної політики США в Іраку.

2.2. Основні напрями та форми діяльності приватних компаній США під час кампанії в Іраку

До операції США в Іраку було залучено багато різнопланових приватних фірм, які охоплювали велику кількість завдань та послуг. Кампанія з використанням сил ПВК та ПОК була дуже масштабною, адже приватні компанії не лише виконували дії пов’язані з охороною та участю у збройних сутичках, а й надавали багато інших послуг у сферах логістики, гуманітарного забезпечення, перекладу, розвідки, передавання та отримання інформації.

В ході дослідження було виокремлено декілька фірм, які мали контракти з США та діяли як приватні підрядники під час Іракської кампанії. Загальне число підрядників, які діяли на території Іраку під час кампанії США вимірюється сотнями (ICIJ; U.S. Government Publishing Office). Зосередження уваги на кожній компанії не має сенсу, адже для цього потрібно ще одне дослідження на декілька

томів, тож робота включає класифікацію підрядників ПВК та ПОК за сферою надання послуг. Така типологія дозволить краще орієнтуватися в назвах компаній та надасть чіткості подальшому дослідженню меж юридичного регулювання їхніх дій та порушень. Деякі компанії мають широкий спектр послуг, який включає багато специфічних підвидів, тому в Таблиці 1 наведено загальні сфери діяльності компаній (особливості деяких будуть виокремлені згодом за потреби уточнення). Вибірка компаній, проаналізованих у цій роботі, була сформована з використанням цілеспрямованого підходу (в ориг. *purposeful sampling*) і ґрунтується на принципі аналітичної репрезентативності. До неї включено приватні компанії, які брали безпосередню участь в Іракській кампанії США після 2003 року на підставі контрактних або субпідрядних відносин з урядом США, його відомствами (зокрема Міністерством оборони, Державним департаментом і USAID) або з ключовими генеральними підрядниками. Відібрані компанії документально зафіксовані в офіційних звітах Конгресу США, матеріалах Congressional Research Service, урядових базах контрактів, а також у публікаціях авторитетних аналітичних центрів і журналістських розслідуваннях. Вибірка структурована за функціональним принципом і охоплює основні типи ПВК та ПОК, зокрема охоронну діяльність і надання безпекових послуг, розвідувально-аналітичне та технічне забезпечення, логістичні й будівельні роботи, військовий консалтинг і підготовку персоналу, інженерну підтримку та розмінування, а також медичне забезпечення. Такий підхід дозволяє комплексно проаналізувати масштаби, форми та наслідки залучення приватних підрядників до ведення бойових дій та проведення стабілізаційних операцій в Іраку, не претендуючи на вичерпний перелік усіх залучених компаній, але зосереджуючись на найбільш показових та аналітично значущих кейсах.

Таблиця 1. Приватні підрядники США в Іраку: класифікація за видами послуг

Сфера надання послуг	Приватні підрядники США в Іраку
Охоронна діяльність, надання безпекових послуг	Blackwater, Triple Canopy, Corporate Training Unlimited, Tiger Swan, Omega Risk Solutions (через партнерство з KBR), SOC Inc., Aegis Defence Services LTD, DynCorp International LLC, EOD Technology, Sabre International Security, ArmorGroup, Unity Resources Group, Erinys International, Sallyport Global Holdings, Garda World , Custer Battles, Falcon Group, CSS Global, Universal Security, SAL Risk Group, Securiforce International та інші
Надання послуг з аналізу та збору розвідданих, технічне забезпечення	CACI, Titan Corporation, Global Strategies Group Inc., Kroll Associates, Inc.
Надання логістичних та/або будівельних послуг	DynCorp, Kellogg, Brown and Root (KBR) (дочірня компанія енергетичного гіганта Halliburton), Agility Logistics, Washington Group International, Prime Projects International, Gulf Catering Co., Serka Group, 77 Construction, ECC, IPBD Ltd.
Послуги військового консалтингу, військової підготовки та/або рекрутингу	MPRI, Vinnell Corporation, Defion Internacional.
Технічна підтримка,	EOD Technology, Inc. (EODT), Sterling

розмінування, інженерія	Global Operations, G4S Ordnance Management, Mines Advisory Group (MAG) та інші
Медична допомога	Morris Corporation/CaterCorp, Prime Projects International (PPI) - UK, Toifor (Xeless Group) - Germany, US Military Civilian Clinic, DHL, AMECO - USA (2008).

(Brookings Institution; Elsea et al. 2008; Relevant v. Corporate Training Unlimited, 1997; Crunchbase; Omega Risk Solutions, 2024; SOC Inc.; EODT; Elsea et al., 2008; U.S. Government Publishing Office; Council on Foreign Relations; Military & Aerospace Electronics, 2005; U.S. Securities and Exchange Commission, 2013; Elsea et al., 2008; KBR; ICIJ; U.S. Department of Defense, 2006; Nizkor Project; Al Bawaba; Military Professional Resources Inc.; Academic Dictionaries and Encyclopedias; Indymedia UK, 2006; Iraq Business News; G4S, 2018; Mines Advisory Group; Medicorp Global)

Найбільшим запитом у галузі становлення інституційної стабільності Іраку після військової кампанії США була охоронна та безпекова підтримка. Значна частина підрядників формально надавала охоронні послуги, однак їхня діяльність виходила далеко за ці межі. Blackwater долучалася до тактичних операцій армії США та самостійно вступала в бойові зіткнення (U.S. Government Publishing Office.; Brookings Institution). DynCorp забезпечувала технічну, інженерну та авіаційну підтримку, маючи спеціальні контракти з Повітряними силами США (Elsea et al., 2008). Erinys International створила спільну з армією США охоронно-бойову групу Task Force Shield для захисту критичної інфраструктури (U.S. Government Publishing Office; Grokipedia). Зазначені компанії фактично стали інтегрованими елементами воєнної інфраструктури США, що дає підстави класифікувати їх як багатофункціональні військово-безпекові суб'єкти, а не лише охоронні структури (Elsea et al., 2008; Brookings Institution).

Розвідувально-аналітичний сектор також вийшов за межі формальних контрактних зобов'язань. САСІ була залучена до допитів у в'язниці Абу-Грейб, де її персонал безпосередньо впливав на обробку та документування отриманої інформації (Greenwald, 2006; U.S. Securities and Exchange Commission, 2004). Titan Corporation забезпечувала оперативний контроль за збором даних у координації з військовими розвідувальними підрозділами, а її контракти містили положення про участь у спеціальних операціях (Council on Foreign Relations; Military & Aerospace Electronics, 2005). Kroll Associates фактично дублювала функції розвідувальних служб, ведучи бази даних та координуючи програми безпеки для військових і дипломатичних структур США (GovInfo). Їхні контракти легалізували діяльність у правових сірих зонах, роблячи приватний сектор активним учасником розвідувальних операцій (Elsea et al., 2008).

У сфері логістики та будівництва ключову роль відіграли KBR (дочірня компанія Halliburton), яка будувала бази та забезпечувала енергетику й водопостачання, DynCorp - авіаційне обслуговування та інженерні проекти, Agility Logistics - перевезення ресурсів і продовольства, Washington Group International - відновлення цивільної інфраструктури (KBR, n.d.; Elsea et al., 2008; ICIJ, n.d.; U.S. Department of Defense, 2006). Інші підрядники - Prime Projects International, Gulf Catering Co., Serka Group, 77 Construction, ECC та IPBD Ltd - надавали спеціалізовані будівельні та логістичні послуги (Nizkor Project).. Потреба в гнучкості та швидкості реагування стала визначальним чинником залучення саме приватних структур замість традиційних державних інституцій, зокрема Інженерного корпусу Армії США (Elsea et al., 2008).

У сфері військового консалтингу MPRI здійснювала підготовку офіцерського складу та консультування щодо структурування нових іракських підрозділів (ICIJ, n.d.-b), Vinnell Corporation - комплексні тренувальні програми для новоствореної іракської армії, включно з інституційною підтримкою формування силових структур, а Defion Internacional - рекрутинг персоналу для охоронних та напіввійськових структур (Al Bawaba; PrivateMilitaryCompanies.net; Academic

Dictionaries and Encyclopedias). Це свідчить про комерціалізацію функцій, що раніше належали виключно державним військовим структурам.

Медичний сектор також значною мірою залежав від приватних підрядників. Morris Corporation/CaterCorp та PPI організовували польові шпиталі та медичну логістику, Toifor (Xeless Group) забезпечував технічне обслуговування медичних об'єктів, US Military Civilian Clinic функціонувала як гібридна модель цивільно-військового медичного обслуговування, DHL здійснював доставку фармацевтичної продукції та медичного обладнання, а AMECO забезпечував технічну підтримку об'єктів гуманітарного призначення (Medicorp Global). Медична допомога перестала бути виключною прерогативою військових служб і стала частиною ширшої контрактної архітектури приватного підряду.

Військова кампанія США в Іраку стала переломним етапом у трансформації ролі приватних підрядників, які з інструменту допоміжного забезпечення перетворилися на функціонально значущих учасників операційного середовища. Ключовим індикатором цієї трансформації стала їхня безпосередня взаємодія з підрозділами Збройних сил США, а також виконання значної частини логістичних функцій із постачання та забезпечення військ. Приватні компанії виконували не лише охоронні чи сервісні завдання, а й забезпечували логістичну, технічну та авіаційну підтримку, розмінування, медичне забезпечення, розвідувально-аналітичну діяльність і підготовку персоналу. Така багатовекторність свідчить про фактичну інтеграцію приватного сектора у ключові процеси підтримання боєздатності та стійкості військової присутності. Емпіричний матеріал демонструє системне розширення реальних функцій підрядників порівняно з формальними контрактними рамками. В умовах асиметричних загроз і нестабільності безпекового середовища приватні структури стали механізмом оперативної адаптації, що компенсував обмеження військової бюрократії, кадрові дефіцити та політичні обмеження на чисельність регулярних сил. Унаслідок цього відбулося розмиття меж між бойовими, забезпечувальними та управлінськими функціями. Водночас така модель спричинила структурні суперечності. Делегування

критичних функцій приватним акторам ускладнило систему підзвітності, посилило фрагментацію відповідальності та актуалізувало правові колізії щодо статусу персоналу підрядників у зоні конфлікту. Комерціалізація безпекових і суміжних функцій створила додаткові ризики конфлікту інтересів, асиметрії контролю та варіативності стандартів застосування сили й професійної діяльності.

Іракська кампанія продемонструвала інституційний зсув у бік гібридизації воєнної діяльності, за якої приватні компанії стали не периферійним ресурсом, а системним елементом архітектури забезпечення операцій. Цей досвід виявив як підвищення операційної гнучкості, так і фундаментальні виклики для традиційного розуміння державної відповідальності у сфері безпеки.

2.3. Роль приватних компаній у забезпеченні військових, дипломатичних та економічних інтересів США

Операційна діяльність ПОК та ПВК в іракській кампанії США розгорталася поступово з 2003 року, отримуючи більше функцій та розширюючи сфери своєї діяльності. Така еволюція залученості була зумовлена зміною безпекової та соціально-політичної ситуації в Іраку. Спочатку ПОК та ПВК виконували допоміжні функції, але до 2007 року їхня чисельність і завдання значно зросли, зокрема у сфері безпеки, відображаючи адаптивне реагування на посилення повстанського руху та політичну нестабільність (Yale Journal of International Affairs). За даними United States Government Accountability Office, у 2007 році в Іраку було понад 24600 активних контрактів лише у федеральному секторі, із загальним обсягом зобов'язань близько \$14,2 млрд за рік, а вже у першій половині 2008 року - додалося ще понад 12500 контрактів із додатковими мільярдними витратами. Загалом за цей період (2007 - перша половина 2008) сукупно зафіксовано близько 36 000 контрактів із загальною вартістю понад \$22 млрд (U.S. Government Accountability Office, 2008).

Після вторгнення США до Іраку у 2003 році американська адміністрація зіткнулася з низкою непередбачених викликів: колапсом інфраструктури, зростанням повстанського руху та нездатністю іракських сил забезпечити безпекову стабільність ситуації. Невдачі у стратегічному плануванні та управлінні операціями призвели до того, що конвенційні збройні сили США не могли охопити всі критичні сфери безпеки та стабілізації. У відповідь на цю стратегічну невизначеність все ширше залучалися ПОК та ПВК, які поступово брали на себе функції від допоміжних до охоронних і тактичних, заповнюючи сірі плями в безпеці та логістиці. Такий поступовий розвиток ролі ПВК та ПОК демонструє, що їхнє залучення було не випадковим, а цілеспрямованим інструментом управління ризиками, спричиненим реаліями іракського конфлікту (Yale Journal of International Affairs).

Перша сфера, яка потребувала залучення ПВК, стосувалася надання охоронних послуг включно з авіаційною підтримкою двох гелікоптерів при супроводі Пола Бремера, голови Тимчасової коаліційної адміністрації (в ориг. Coalition Provisional Authority) після повалення режиму Саддама Хусейна в 2003 році (World Socialist Web Site, 2007). Ця угода була укладена без відкритого конкурсу в умовах післявоєнної нестабільності та свідчила про негайну потребу у захисті ключових американських посадових осіб у країні після вторгнення. Саме це стало першим контрактом Blackwater в Іраку, який був укладений у серпні 2003 року. Сума контракту становила приблизно 21 млн доларів США для захисту ключових посадових осіб США в контексті перебування на території Іраку після вторгнення (World Socialist Web Site, 2007). У серпні 2003 року регулярні сили США були зайняті бойовими операціями і контролем територій, що створило вакуум у сфері персональної охорони дипломатичних і адміністративних лідерів. Blackwater та подібні компанії заповнили цю прогалину, отримуючи значні контракти, часто без відкритих тендерів, щоб гарантувати захист цивільних представників уряду США у зоні активного конфлікту (World Socialist Web Site, 2007). Цей конкретний контракт став прецедентом для подальшого розширення

контрактної діяльності Blackwater, включно з масштабними угодами в межах Worldwide Personal Protective Services (WPPSI) вже у 2004 році (Boot Camp & Military Fitness Institute, 2023). Паралельно Уряд США розширював запит на охорону об'єктів в Іраку. У червні 2003 року Тимчасова коаліційна адміністрація оголосила тендер на забезпечення захисту Багдадського міжнародного аеропорту (Baghdad International Airport, BIAP) з метою відновлення цивільних польотів після інтервенції. Компанія Custer Battles LLC подала пропозицію, яка включала організацію озброєних патрулів, контрольно-пропускних пунктів, формування поліцейської служби аеропорту та сертифікованих оглядових груп, і була прийнята як найнижча і де-факто єдина пропозиція, що могла задовольнити вимогу відкриття аеропорту. Початково Custer Battles працювала за тимчасовими листовими контрактами в липні–серпні 2003 року, а 31 серпня 2003 року Тимчасова коаліційна адміністрація і Custer Battles уклали остаточний контракт терміном до 30 червня 2004 року на суму близько 16,84 млн дол. США, за яким компанія надавала охоронні та супутні послуги з безпеки аеропорту (*Custer Battles LLC v. Coalition Provisional Authority*, 2003).

Згодом, у липні 2004 року Державний департамент США авторизував Blackwater для виконання завдань у межах контракту WPPSI. Рамковий контракт включав охорону дипломатичних об'єктів та персоналу, зокрема посольства США в Багдаді. За цією програмою Blackwater отримала значну частину охоронних завдань у Іраку і була авторизована розгортати сотні представників свого персоналу. WPPSI став першим масштабним рамковим контрактом із приватними охоронними компаніями, який не лише формалізував їхню участь, а й створив регуляторну структуру для подальших угод. Це було ключовим етапом у розвитку контрактної системи безпеки США за кордоном (U.S. Department of State, Office of Inspector General, 2009; Isenberg.). Наступними ПОК, які долучилися до операцій були Triple Canopy та DynCorp International. У межах того самого WPPSI контракту охоронних замовлень, вони долучилися як компанії, кваліфіковані для виконання

охоронних завдань під парасолькою WPPS. У той період ПОК та ПВК почали отримувати завдання статичної охорони об'єктів і супроводу (Elsea et al., 2008)..

На цьому початковому етапі США реалізують політичні цілі щодо стабілізації Іраку, делегуючи охоронні функції приватним компаніям (ПВК і ПОК), тоді як оборона та стратегічне управління залишаються за регулярною армією. Такий розподіл дозволяє зберегти сили, підвищити гнучкість системи і мінімізувати бюрократичні затримки у виконанні безпекових завдань.

Наступним кроком став перерозгляд США міри інтеграції приватних підрядників до державної військової системи, через інцидент з ПВК Blackwater в іракському місті Фаллуджа. Інцидент 31 березня 2004 року, спричинений засідкою іракських повстанців на конвой приватної військової компанії Blackwater під час виконання охоронного завдання, став ключовим моментом потреби змін в американській операційній стратегії в Іраку. Чотири контрактники були вбиті, їхні тіла жорстко понівечили і повісили над мостом через Євфрат. Подія набула світового розголосу, спричинивши широкий резонанс у США та за кордоном (U.S. Marine Corps; Al Jazeera, 2004; PBS NewsHour, 2004; ABC News Australia, 2004; France 24). Цей напад був зумовлений поєднанням декількох факторів: зростанням іракського повстанського руху, особливо в Анбарській провінції, де Фаллуджа стала осередком опору, а також недостатньою підготовкою та координацією дій самих підрядників із місцевою розвідкою та військовими структурами. Звіт голови Комітету Палати представників США з нагляду та урядової реформи у вересні 2007 - Генрі А. Ваксмана свідчить, що команда Blackwater вирушила в район з високою загрозою без достатньої кількості броньованих транспортних засобів, належної розвідки маршруту та навіть базових карт місцевості, що значною мірою пояснює її успішну пастку для повстанців (Waxman, 2007). Реакція США була багатоаспектною й однозначною у військовому та політичному вимірах. На тлі шоку від публічних зображень загиблих контрактників американське командування ініціювало Першу битву за Фаллуджу, масштабну операцію корпусу морської піхоти, спрямовану на відновлення контролю над містом і придушення

опору (Encyclopaedia Britannica). Аналіз цього інциденту показав ще одну важливу динаміку: приховані ризики використання приватних підрядників у бойових умовах без належної координації з військовою розвідкою та операційним плануванням. Передусім йдеться про фрагментацію інформаційного простору, коли різні актори мають доступ лише до частини оперативних даних, що ускладнює формування цілісної картини ситуації та підвищує ймовірність помилок. Важливим ризиком також було розмивання контролю над чутливою інформацією: багаторівнева система підрядників і субпідрядників створює ширші канали доступу до даних, які складніше контролювати за єдиними військовими стандартами безпеки. Крім того, виникає проблема несумісності процедур і стандартів, адже приватні компанії не повністю інтегровані в систему військового командування, що може призводити до неузгоджених дій на полі бою. За даними Управління підзвітності уряду США, упродовж приблизно п'яти місяців 2005 року було зафіксовано щонайменше 20 інцидентів дружнього вогню (friendly fire) за участі приватних підрядників, що свідчить про прямий вплив інституційної неузгодженості на безпеку та ефективність бойових дій (U.S. Government Accountability Office, 2005). Аналіз також виявив, що приватні структури, навіть оснащені та найняті за державними контрактами, не мали зв'язку з тією ж системою обміну розвідувальними даними та тактичним плануванням, що й регулярні війська. Їхнє залучення в зонах активного опору створювало додаткові тактичні вразливості і могло стимулювати ескалацію конфлікту замість його контролю. У стратегічному плані цей інцидент також підкреслив межі ефективності приватних охоронних послуг у контексті широкомасштабного збройного конфлікту. Якщо на початку війни участь ПВК розглядалася як спосіб компенсувати обмеження регулярних сил, то після Фаллуджі стало очевидно, що їхня діяльність може не лише впливати на оперативні рішення, але й змушувати державну владу перерозподіляти військові ресурси для відповіді на наслідки цих операцій. Така динаміка посилила дебати про необхідність кращого контролю, інтеграції розвідувальних каналів і чіткого розмежування сфер відповідальності між приватними підрядниками та регулярною армією. Напад на контрактників

Blackwater у Фаллуджі став важливим сигналом про стратегічні ризики й обмеження приватизації безпеки у зоні бойових дій (Avant, 2006). Новий етап відзначився ширшим залученням ПВК та ПОК до системи розвідки, планування, стратегічної координації регулярних військових структур США, задля підвищення ефективності та зменшення втрат особового складу. Така трансформація означала фактичний перехід від допоміжних функцій до виконання ключових завдань у сфері безпеки, що раніше вважалися прерогативою державних військових структур (Kinsey, 2009).

У 2005 - 2006 роках масштаби присутності ПОК та ПВК досягли рівня, який змінив саму архітектуру операційної підтримки діяльності США в Іраку. За даними Дослідницької служби Конгресу США та Управління підзвітності уряду США, кількість підрядників у певні періоди становила десятки тисяч і подекуди урівнювалася або навіть перевищувала чисельність американського військового контингенту (Elsea et al., 2008; U.S. Government Accountability Office, 2006). За даними Дослідницької служби Конгресу США та Управління підзвітності уряду США, пік використання приватних підрядників в Іраку припадає на 2004-2007 роки, коли їхня чисельність у окремі періоди досягала близько 100–130 тисяч осіб, що наближалось або перевищувало чисельність американського військового контингенту в країні. Причому значну частину становили озброєні охоронні та логістичні контрактори, залучені до безпосереднього забезпечення військових наземних операцій. Це не випадковий збіг із загальною динамікою війни - саме під час ескалації повстання в Західному Іраку (Анбар) і бойових операцій у Фаллуджі у 2004 році різко зросла потреба в охороні конвоїв, баз і об'єктів реконструкції, які не могли бути повністю забезпечені регулярними військами. Інцидент із загибеллю чотирьох підрядників у Фаллуджі у березні 2004 року став каталізатором масштабної операції “Vigilant Resolve” і подальшої ескалації бойових дій, що ще більше збільшило залежність від приватних охоронних структур (GAO, 2005). Саме у кризові пікові моменти (зокрема Фаллуджа 2004 року) відбувалося структурне “накладання” ролей: приватні підрядники не просто підтримували військову

присутність, а фактично закривали критичні функціональні прогалини, що дозволяло зберігати операційну присутність США без пропорційного збільшення регулярних військ. Це свідчило про структурну залежність кампанії від приватного сектору безпеки та логістики, а також про інституціоналізацію ПВК та ПОК як невід’ємного елементу американської стратегії стабілізації Іраку. Розширення ролей ПВК та ПОК мало подвійний ефект. З одного боку, воно дозволяло США компенсувати дефіцит ресурсів, оперативно нарощувати безпекові спроможності та зменшувати навантаження на регулярні сили. З іншого - створювало проблеми підзвітності, координації та контролю за застосуванням сили, що породжувало правові й політичні ускладнення та впливало на сприйняття американської присутності в Іраку (Singer, 2010; Avant, 2005).

У 2007 році використання ПВК та ПОК в Іраку досягло критичної точки. Питання діяльності приватних підрядників стало предметом не лише операційної практики, а й інтенсивного політичного та правового дискурсу. Ключовим тригером стала стрілянина на площі Нісур у Багдаді у вересні 2007 року за участю співробітників Blackwater, що спричинила загибель цивільних осіб та різко загострила проблему підзвітності та юридичної відповідальності приватних підрядників (International Code of Conduct Association). Інцидент продемонстрував системні проблеми контролю, відсутності відповідної юрисдикції та відповідальності ПВК у зоні бойових дій і став каталізатором для перегляду контрактних механізмів, правил застосування сили та наглядових процедур (Elsa et al., 2008). У відповідь американська адміністрація ініціювала посилення регуляторного нагляду за діяльністю ПВК та ПОК. Було розширено вимоги до звітності, координації з військовим командуванням, а також уточнено правові рамки застосування американської юрисдикції до контрактників за кордоном. Ці зміни свідчили про поступове визнання того, що приватні компанії стали не тимчасовим інструментом, а структурним елементом військово-дипломатичної присутності США (Deborah Avant; GAO, *Rebuilding Iraq*). Паралельно у 2007-2008 роках, у період так званого “surge” (англ. *the surge* — “підсилення”, офіційна назва

етапу нарощування військової присутності США в Іраку у 2007 році), роль ПВК і ПОК залишалася критично важливою для забезпечення функціонування дипломатичних місій, охорони конвоїв, баз та інфраструктури (Elsea et al., 2008). Навіть із нарощенням чисельності регулярних військ США приватні підрядники продовжували виконувати значну частину безпекових і логістичних функцій, що підкреслювало довгострокову залежність операції від аутсорсингових моделей (Singer, 2010).

Після 2009 року, на тлі поступового скорочення військової присутності США, функціональне навантаження на приватних підрядників частково трансформувалося. Якщо у попередні роки вони виступали як “силовий множник” у бойовому середовищі, то тепер дедалі більше концентрувалися на захисті дипломатичних установ, тренуванні місцевих сил безпеки та охороні реконструкційних та адміністративних проєктів. Така адаптація відображала зміну американської стратегії - від інтенсивної військової кампанії до управління стабілізацією та передачі відповідальності іракським структурам (Kinsey, 2009).

У 2010 - 2011 роках, напередодні формального виведення бойових підрозділів США, ПВК та ПОК фактично стали ключовим інструментом підтримки дипломатичної присутності США в Іраку. Охорона посольства США в Багдаді, консульств та персоналу Державного департаменту майже повністю залежала від приватних охоронних контрактів. Це означало стратегічний парадокс: попри скорочення військової присутності, роль приватного сектору безпеки не зменшувалася, а в окремих сегментах навіть посилювалася (U.S. Department of State, Office of Inspector General, 2009; Elsea et al., 2008). Частково це було наслідком фрагментованого та політично детермінованого процесу виведення військ, орієнтованого радше на демонстративне скорочення формальної військової присутності США та зниження внутрішньополітичних витрат, ніж на повне передання безпекових функцій місцевим або цивільним державним структурам. У результаті відбулося не стільки реальне згортання американського контролю, скільки його інституційна трансформація: ключові функції, які раніше виконували

регулярні війська, були передані приватним військовим і охоронним компаніям. Це створило ситуацію, коли формально відбувалося “виведення військ”, але фактично зберігалася операційна присутність США через контрактну систему, а ПВК і ПОК виконували роль функціонального замітника регулярної армії, забезпечуючи підтримання контролю в умовах нестабільності. Загалом період 2007 - 2011 років демонструє якісну зміну у сприйнятті ПВК та ПОК у США: від інструменту оперативної доцільності до об’єкта політичного контролю та правового регулювання. ПВК і ПОК забезпечували безперервність присутності військових, безпеки ведення дипломатичних та реконструкційних процесів, виконуючи завдання, які держава не могла оперативно або політично безпечно реалізувати силами регулярних структур. Фактично приватний сектор безпеки став механізмом підтримки стратегічної присутності США в Іраку, компенсуючи обмеження ресурсів, кадрові дефіцити та усуваючи можливі політичні ризики.

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРИВАТНИХ КОМПАНІЙ У ЗОНІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

3.1. Правовий статус приватних компаній у межах міжнародного права

У традиційній доктрині міжнародного права, первинними та повноцінними суб'єктами є держави, тоді як недержавні актори, включаючи приватні компанії, залишалися поза сферою прямого нормативного регулювання. Однак глобалізаційні процеси, посилення економічного впливу бізнесу та транснаціоналізація корпоративної діяльності спричинили необхідність перегляду цього підходу, особливо у сфері захисту прав людини.

За словами Крістіане Альборн, докторки права, доцентки публічного міжнародного права в Trinity College Dublin, колишньої радниці Управління з правових питань ООН (в ориг. OLA - United Nations Office of Legal Affairs) та МАГАТЕ (в ориг. IAEA - International Atomic Energy Agency) - "...корпорації не мають офіційного статусу в міжнародному праві, проте вони користуються значними правами відповідно до міжнародних інвестиційних угод та інших правових режимів, що свідчить про їхню фактичну міжнародно-правову значущість..." (Alborn, 2025). За професором права Малкольмом Шоу, "Корпорації зазвичай розглядаються як утворення, створені відповідно до національного права, а їх правосуб'єктність походить із внутрішньої правової системи держави, у якій вони інкорпоровані" (Shaw, 2021, с. 179). Ці думки підтверджені міжнародним прецедентним правом, зокрема випадком *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited* (Бельгія проти Іспанії), Міжнародний Суд ООН, Рішення від 5 лютого 1970 року (International Court of Justice, 1970). Міжнародний Суд ООН підкреслив, що юридична приналежність компанії визначається законодавством держави її реєстрації та перебування. Суд зазначив, що визнання правової приналежності приватної компанії базується на законодавстві країни, де компанія була створена, і саме ця держава має право нести відповідальність за її дії у площині

міжнародних відносин. Таким чином, приватні компанії не є самостійними суб'єктами міжнародного права, їхній правовий статус та здатність брати участь у міжнародних правовідносинах виникають через національні законодавства. Це рішення підтверджує загальний принцип, що на міжнародному рівні приватні компанії визнаються лише опосередковано, через правовий зв'язок із державою інкорпорації.

Згодом з розширенням сфер діяльності приватних компаній і потреби регулювання їхніх дій поза межами держав, де вони зареєстровані, з'явилися положення, які стосуються транснаціональних корпорацій.

Визначення “транснаціональна корпорація” (тут і далі -ТНК) та встановлення меж діяльності ТНК були вперше представлені на міжнародному рівні Проектом Коду поведінки транснаціональних корпорацій Організації Об'єднаних Націй (Draft United Nations Code of Conduct on Transnational Corporations (1983)) (UNCTC, 1983). Проект виник у рамках Комісії ООН з транснаціональних корпорацій (UNCTC). Приватна транснаціональна компанія юридично визначається як підприємство, що може мати дочірні суб'єкти або філії у двох або більше країнах і функціонувати за єдиною системою прийняття рішень, що дозволяє координацію політики та стратегічних рішень між цими суб'єктами, а отже надає материнській компанії або окремим підрозділам здатність впливати на діяльність інших одиниць, ділитися ресурсами та інформацією (пункт 1(а)). Відповідно до Кодексу, приватна компанія у разі діяльності за кордоном підпорядковується законам, регуляціям та адміністративним практикам держав, де вона оперує, зобов'язана поважати національний суверенітет і не втручатися у внутрішні політичні процеси держав перебування (пункти 6–8, 15–16), а також утримуватися від корупційних практик та дотримуватися правил фінансового регулювання і податкового законодавства, включно з принципом arm's length у трансфертному ціноутворенні (пункти 20, 33–34). У правовій площині Кодекс визначає, що приватна компанія відповідає за дотримання національних та міжнародних стандартів соціальної, екологічної та споживчої безпеки, зокрема зобов'язана надавати компетентним органам

інформацію про потенційно шкідливі продукти та процеси і сприяти охороні навколишнього середовища (пункти 37–42). Юрисдикційна відповідальність приватної компанії визначається країнами, де знаходяться її суб'єкти; спори вирішуються національними судами або компетентними органами держав перебування, з можливістю арбітражу за взаємною згодою та за принципом вичерпання місцевих засобів правового захисту перед міжнародними претензіями (пункт 65). Таким чином, приватна компанія у правовому сенсі, навіть якщо не є транснаціональною, може стати ТНК через організаційну структуру та транснаціональну діяльність, і в цьому статусі вона несе чітко визначену відповідальність перед законами держав перебування, дотримується правил корпоративної поведінки, фінансової, податкової та екологічної дисципліни, і несе юридичні обов'язки щодо прозорості, соціальної відповідальності та недискримінації.

Проект Коду поведінки транснаціональних корпорацій Організації Об'єднаних Націй так і залишився проектом через поєднання політичного тиску з боку західних держав та активного лобіювання транснаціональних корпорацій, які розглядали його як загрозу приватній власності та міжнародним інвестиціям (Muchlinski, 2007; UNCTC, 1983; Ruggie, 2013). Розбіжності у поглядах держав щодо ступеня регулювання ТНК зробили неможливим досягнення консенсусу (Індія, Зімбабве, Танзанія та Бразилія наполягали на суворому контролі діяльності ТНК і обмеженні прибутків та трансферу технологій і умов доступу до них, тоді як помірковані держави, зокрема Саудівська Аравія і Мексика, прагнули компромісних положень, не обмежуючи іноземні інвестиції; одночасно протидія з боку США, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії і Японії у вигляді політичного та фінансового тиску остаточно заблокувала досягнення консенсусу), тож документ зберігався лише у формі рекомендацій і не набув юридичної обов'язковості (Ruggie, 2013).

Наразі ми маємо лише декілька незобов'язуючих міжнародно-правових документів, які регулюють діяльність ТНК. Одними з них є Принципи ООН з

дотримання прав людини у бізнесі (United Nations, 2011). Цей рекомендаційний документ встановлює рамки відповідальності для держав і компаній, не створюючи юридичних зобов'язань для держав чи корпорацій. Вони визначають обов'язок держав захищати права людини, забезпечуючи ефективне законодавство, регуляторні механізми та доступ до правосуддя (Principles 1–10), а також потребують від транснаціональних корпорацій проводити комплексні перевірки (в ориг. *due diligence*) для оцінки, запобігання та мінімізації негативного впливу на права людини, поширюючи відповідальність на власну діяльність, діяльність підрядників і партнерів, а також на ланцюги постачання (Principles 11–24). Крім того, UNGPs регламентують забезпечення доступу постраждалих до механізмів правового захисту, включно з внутрішніми процедурами компаній та державними або багатосторонніми механізмами, підкреслюючи важливість ефективного правосуддя та позасудових процедур (Principles 25–31).

Ще одним регуляторним документом рекомендаційного характеру є Керівні принципи ОЕСР для транснаціональних підприємств (в ориг. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*), які були вперше ухвалені 1976 року і оновлені 2011 року. Вони регулюють широкий спектр вимірів діяльності ТНК, зокрема забезпечення дотримання законодавства та етичних стандартів, прав працівників, безпечних умови праці, недискримінації та участь працівників у прийнятті рішень, охорону довкілля, включно з управлінням екологічними ризиками, запобіганням шкоди та сталим використанням ресурсів, боротьбою з корупцією через прозорість фінансових операцій і корпоративний контроль, добросовісну конкуренцію, безпечну продукцію та чесну рекламу. Особливу увагу приділено дотриманню прав людини, включно з комплексними перевітками (*due diligence*) у власній діяльності та ланцюгах постачання для запобігання порушенням. Контроль за дотриманням принципів здійснюється через національні контактні пункти (*National Contact Points*), які надають консультації та сприяють вирішенню конфліктів між корпораціями і зацікавленими сторонами.

Сучасний правовий статус приватних компаній формується поєднанням національних регуляцій та міжнародних рекомендаційних стандартів. Винятково рекомендативний характер міжнародних документів формує сіру зону у сфері відповідальності ТНК та приватних компаній за порушення прав людини. Таким чином безпосередньо держави повинні регулювати діяльність приватних компаній відповідно до своїх юрисдикцій. На прикладі дій США в Іраку зрозуміло, що якщо держава є замовником приватних послуг і формально погоджує їхні дії, приватні компанії отримують фактичну свободу без належного контролю, реалізація якої часто супроводжується порушеннями прав людини та положень міжнародного гуманітарного права. У таких випадках відповідальність держави та корпорацій стає розмитою, а існуючі міжнародні стандарти, як UN Guiding Principles чи OECD Guidelines, не здатні ефективно обмежити їхні дії, що створює небезпечний прецедент для приватизації силових функцій у конфліктних зонах.

3.2. Правове регулювання діяльності приватних компаній у збройних конфліктах

Діяльність регулярних армій та військових формувань у збройних конфліктах регулюється нормами та принципами міжнародного гуманітарного права (тут і далі - МГП), яке встановлює обов'язки сторін конфлікту щодо захисту цивільного населення та обмеження засобів і методів ведення війни. Основними джерелами правового регулювання є Гаазька конвенція 1907 року IV, Женевська конвенція 1949 року та її додаткові протоколи, а також спеціалізовані міжнародні договори, такі як Міжнародна конвенція проти найманців 1989 року.

Гаазька конвенція 1907 року - IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі (WhatConvention.org)- була підписана США у 1907 році і ратифікована у 1909 році, проте не підписана та не ратифікована Іраком. Документ орієнтований на регулярні державні збройні сили та добровольчі формування, якщо вони беруть участь у бойових операціях або виконують військові функції від імені держави.

Стаття 1 додатку до конвенції (Положення про закони і звичаї війни на суходолі) наголошує, що ці положення стосуються не лише регулярних армій, а й ополчень та добровольчих загонів, якщо вони включаються у категорію “армія” (Hague Convention IV, 1907), але не зазначає можливих інших формувань. Надалі текст конвенції не згадує можливі форми збройних угруповань, які можуть діяти від імені держави, тож формально не зазначає важливість дотримання цих норм ПВК та ПОК.

Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни, 1949 р. (IV конвенція), підписана США 1949 року, ратифікована ними 1955 року та ратифікована Іраком 1956 року (Geneva Convention IV, 1949). Не включає безпосередніх визначень форм сторін конфлікту, але має статті 146 та 147, які пояснюють процедуру притягнення до відповідальності осіб, які порушили цю конвенцію під час ведення збройного конфлікту. Відповідно до статей 146 та 147 Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни будь-яка особа, яка вчинила або наказала вчинити серйозне порушення положень зазначеної конвенції (умисне вбивство, тортури, примусове ув'язнення, примус до служби у збройних силах ворожої держави, незаконне руйнування майна тощо), підлягає кримінальній відповідальності. Держава-учасниця зобов'язана за своїм національним законодавством визначити відповідні кримінальні правопорушення, розшукати і судити таку особу незалежно від її громадянства, або передати для судового процесу іншій заінтересованій державі, забезпечуючи належний судовий процес та гарантії захисту відповідно до Конвенції (Geneva Convention IV, 1949). Таким чином будь-які ПВК та/чи ПОК при порушенні положень Женевської конвенція про захист цивільного населення під час війни підлягають притягненню до кримінальної відповідальності: держава-учасниця конфлікту зобов'язана за своїм національним законодавством забезпечити розслідування, розшук та притягнення винних осіб до суду незалежно від їхнього громадянства, або передати їх для судового процесу іншій заінтересованій державі.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), 1125 ООН.З.Т. 3, набрав чинності 7 грудня 1978 р. вже визначає тих, хто вважається комбатантами поза межами офіційних збройних сил (University of Minnesota Human Rights Library). За Статтею 43 п. 1 “збройні сили сторони конфлікту складаються з усіх організованих збройних сил, угруповань та підрозділів, що перебувають під командуванням, відповідальним перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом або органом влади, що не визнається протилежною стороною. Такі збройні сили підлягають внутрішній дисциплінарній системі, яка, зокрема, забезпечує дотримання норм міжнародного права, що застосовуються у збройному конфлікті.” та Статтею 43 п. 2 “Члени збройних сил сторони конфлікту (крім медичного персоналу та капеланів, на яких поширюється дія статті 33 Третьої Конвенції) є комбатантами, тобто мають право брати безпосередню участь у бойових діях.” ПВК та ПОК будуть вважатися структурними одиницями, які підпорядковуються регулярним збройним силам і так само мають дотримуватися положень МГП (University of Minnesota Human Rights Library). США підписали зазначений документ у 1977 році, але не ратифікували, Ірак ратифікував додатковий протокол у 2010 році. Сенат США не затвердив ратифікацію, тож для них цей протокол не є обов’язковим міжнародним договором.

Найбільші обмеження з використання найманців у збройних конфліктах встановлює Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р. (UN Mercenary Convention, 1989). Конвенція встановлює чіткі обмеження на вербування, використання, фінансування та навчання осіб для участі у збройних конфліктах за платню, які не є громадянами держави конфлікту, не належать до її офіційних збройних сил та не виконують функцій міжнародних організацій (ст. 1). У контексті приватних військових та охоронних компаній (ПВК та/чи ПОК) це означає, що будь-яка діяльність, яка підпадає під ці критерії, формально розглядається як “найманство”

і забороняється Конвенцією (ст. 1). Держави-учасниці зобов'язані кримінально переслідувати таких осіб, забороняти їх вербування та навчання, а також забороняти фінансування діяльності, що відповідає діям, зазначеним у Конвенції (ст. 5-6), забезпечувати співпрацю у розслідуванні та переслідуванні через національні та міжнародні механізми (ст. 5-7). У практичному застосуванні це означає, що ПВК та ПОК, які отримують платню за участь у бойових діях на території іншої держави і не підпорядковані її збройним силам, підпадають під юридичну відповідальність держави-наймача, яка має запровадити механізми переслідування та притягнення до відповідальності такі приватні компанії (ст. 6). Водночас, якщо ПВК та ПОК виконують небойові функції, діють легально на уряд своєї країни або перебувають під формальним командуванням збройних сил (не виконуючи бойових функцій), вони не потрапляють під визначення “найманець” (UN Mercenary Convention, 1989). США та Ірак не підписали та не ратифікували Міжнародну конвенцію про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, тож вона не має юридичної сили, яка могла б впливати на їхніх приватних підрядників у збройних конфліктах.

Регулювання участі ПВК та ПОК у збройних конфліктах залишається вкрай обмеженим і неефективним у межах міжнародного права. Проаналізовані нормативні документи, що стосуються обмеження залучення військових формувань, окрім регулярних армій, не встановлюють чітких меж щодо діяльності ПВК та ПОК. Вся відповідальність за їхні дії, зокрема безпосереднє притягнення до відповідальності за порушення положень МГП, належить виключно національним юрисдикціям. Крім того, нератифікація або непідписання окремих міжнародних документів фактично залишає державам значну свободу у використанні найманців у збройних конфліктах за відсутності працюючого механізму поліціювання та примусу зі сторони інституцій міжнародного права.

3.3. Юридична відповідальність та розслідування злочинів американських компаній в Іраку

Беручи до уваги значну кількість приватних компаній, які брали участь прямо чи опосередковано у веденні бойових дій на стороні США, відсутність чіткого регулювання їхніх дій та гібридний характер збройних сутичок в Іраку, у період 2003-2011 років за даними Iraq Body Count загинуло приблизно 114000 цивільних іракців, Human Right Watch та Amnesty International задокументували численні випадки порушень прав людини, вбивств цивільного населення, тортур та невибіркових військових атак, багато з чого може визначатися як “злочин проти людяності” відповідно до Статті 7 Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду (Iraq Body Count, 2011; Human Rights Watch, 2004; The Bureau of Investigative Journalism; Amnesty International, 2011; Верховна Рада України). Варто зазначити, що останній зазначений документ не є ратифікованим Іраком та США (United Nations Treaty Collection), що по суті дозволяє їм уникати відповідальності перед Міжнародним кримінальним судом у зв’язку з відсутністю факту визнання його юрисдикції.

У попередніх розділах було визначено юридичну площину, в якій можуть діяти та бути притягнутими до відповідальності приватні компанії та транснаціональні корпорації - юрисдикція обмежується національним законодавством держави, де зареєстрована компанія. Загальний механізм подання позовів проти американських підрядників у такому разі має відбуватися через судову систему США.

Справа Аль-Шимарі проти компанії CACI Premier Technology, Inc. (*Al Shimari v. CACI Premier Technology, Inc.*), за поданням іракськими в’язнями за американським законом 1789 року “Статутом про делікти проти іноземців” (в ориг. Alien Tort Statute - ATS), що стосувалася порушення персоналу CACI прав людини у в’язниці Абу-Грейб, а саме тортур, жорстокого поводження з в’язнями, за попереднім наймом США для проведення допитів (*Al Shimari v. CACI Premier*

Technology, Inc.). Компанія CACI посилялася на імунітет на правах урядового підрядника від США та неможливість розгляду питання цивільним судом через політичний та військовий контекст. Розгляд тривав понад 16 років через складність процесу, численні апеляції та повторні судові розгляди. Фінальне рішення апеляційного суд Четвертого округу (Fourth Circuit), яке було винесено у листопаді 2024 року, визнавало CACI відповідальною за змову у вчиненні тортур. Покаранням було призначено компенсацію у розмірі \$42 млн. постраждалим в'язням (Just Security, 2024). Це найбільше покарання приватної компанії за системні порушення прав людини у в'язниці Абу-Грейб. Подібний позов був поданий проти Titan за ті ж злочини у в'язниці Абу-Грейб (Center for Constitutional Rights). При розгляді обидвох справ звучав єдиний аргумент неможливості притягнення компаній до відповідальності через імунітет військових підрядників, які перебували під ексклюзивним контролем армії США (Center for Constitutional Rights). Державний апеляційний суд округу Колумбія 11 вересня 2009 року підтвердив рішення суду нижчої інстанції щодо Titan (сьогодні частина компанії L-3) і постановив, що позови проти обох підрядників CACI та Titan були неприпустимі через імунітет державних підрядників ("government contractor") і так звану процедуру блокування таких справ в інтересах військової діяльності ("battlefield preemption") (Center for Constitutional Rights.; Tabriz, 2013). Апеляційний суд також постановив, що пункти про "Статут про делікти проти іноземців" (ATS) не можуть застосовуватись до приватних підрядників, оскільки вони не є "державними акторами" (Center for Constitutional Rights). Titan не була притягнутою до відповідальності. CACI отримали звинувачення і вимогу в компенсації лише через рішення суду присяжних, що базувалося на аргументах про пряме долучення до тортур. Справа Titan є прецедентом для подальшого нерозгляду позовів іноземних громадян проти американських ПВК та ПОК. Усі інші позови, які стосувалися злочинів у згаданих в'язниці були не проти компаній, а проти окремих людей. Варто зазначити, що їх кількість дорівнювала 9 вирокам винесеним військовим США та 1 справа, що стосувалася співробітника Titan, завершилася угодою зі слідством (Center for Constitutional Rights).

Окрема справа стосувалася притягнення до відповідальності ПВК Blackwater за різанину на площі Нісур, яка сталася 16 вересня 2007. Позов іракських громадян звинувачував ПВК в убивствах цивільних, нанесенні психологічної шкоди та “створення та культивування культури беззаконня серед своїх працівників, заохочуючи їх діяти в фінансових інтересах компанії на шкоду невинному людському життю” (Center for Constitutional Rights, n.d.). Метою позову було отримання компенсації постраждалим. Власники компанії Academi (до цього називались Blackwater) у 2012 році досягли конфіденційної угоди з постраждалими цивільними сім’ями, що закрило цю справу (Center for Constitutional Rights, n.d.). Умови угоди не розголошувалися. Аргументація захисту Blackwater також стосувалася імунітету через дії від імені США та зв’язок з регулярною армією, що не могло з політичних причин підпадати під “Статут про делікти проти іноземців” (ATS) (Center for Constitutional Rights, n.d.). У справах Абтан та ін. проти Прінса та ін. а також Альбазаз та ін. проти Прінса та ін. Федеральний суд США так само закрити справи, які попередньо врегулювалися конфіденційними угодами (Abtan et al. v. Prince et al.).

РОЗДІЛ 4. НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ КОМПАНІЙ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

4.1. Наслідки діяльності приватних компаній в Іраку

Як було показано в попередніх розділах, ПВК та ПОК перейняли широкий спектр функцій - від логістики та охорони до розвідки та безпосередньої участі в операціях армії США. Однак така модель, попри свою операційну доцільність, породила надзвичайно складний і непрозорий механізм підзвітності з багатьма паралельними структурами підтримки (Vračević, 2025).

Передбачаючи можливі наслідки введення ПВК та ПОК в зону бойових дій на території іншої держави, враховуючи ймовірність судових позовів проти приватних компаній, інцидентів порушення прав людини та політичної критики третіх держав, Тимчасова коаліційна адміністрація видала наказ №17 про Статус коаліції, іноземних контактних місій, їхнього персоналу та підрядників у 2003 році (Encyclopaedia Britannica, n.d.; U.S. Army Corps of Engineers, 2003). Суть цього наказу полягала в тому, щоб надати імунітет та обмеження відповідальності для іноземних сил коаліції, ліцензійних місій і приватних компаній (включно з ПВК та ПОК), які працювали на території Іраку. Такий крок піддали критиці міжнародні правозахисні організації (Human Right Watch, International Committee of Red Cross) (Human Rights Watch, 2008; CBS News; Salon, 2007; International Review of the Red Cross). Зовнішня критика не мала об'єктивного впливу на хід операції, тож стратегія США успішно пройшла цей етап.

У контексті стратегічних переваг для США важливо також враховувати економічний і політичний ефект масштабного залучення ПВК та ПОК. Використання контракторів дозволяло Сполученим Штатам швидко розгортати необхідну інфраструктуру, логістику та охоронні функції без суттєвого збільшення чисельності регулярної армії а також не включати втрати приватних найманців як

загальні втрати США. Така гібридизація сил та підтримки забезпечила США поле для політичних маневрів, можливість маніпулювати даними, що стосуються Іракської кампанії (в плані кількості військового контингенту, загиблих, стратегічних втрат), тактичну гнучкість та здатність швидко реагувати на гібридні загрози у зонах ризику та бойових дій. Натомість це не дозволило США повністю дистанціюватися від політичної та міжнародно-правової відповідальності за події в Іраку. Навпаки, найбільш резонансні інциденти за участі приватних підрядників продовжували асоціюватися саме з американською присутністю та політикою США в регіоні. Найбільш показовим став інцидент на площі Нісур у 2007 році за участі співробітників Blackwater, який спричинив масштабну міжнародну критику та став предметом обговорення у структурах ООН, правозахисних організаціях і Конгресі США. У 2020 році після помилування співробітників Blackwater президентом Дональдом Трампом експерти Робочої групи ООН з питань використання найманців прямо заявили, що такі дії “порушують міжнародні зобов’язання США” та підривають систему міжнародного гуманітарного права (CNBC, 2020; UN News, 2020). Американські посадовці також визнавали негативні репутаційні наслідки діяльності приватних підрядників. Колишній командувач американських сил в Іраку генерал Девід Петреус і посол США в Іраку Раян Крокер назвали помилування Blackwater “надзвичайно шкідливим сигналом”, який створює враження безкарності американців за кордоном (CNBC, 2020). Досвід Іраку продемонстрував, що приватизація окремих військових функцій могла зменшити короткострокові політичні витрати та підвищити оперативну гнучкість США, однак не усунула асоціацію дій приватних компаній із державною політикою та не звільнила Вашингтон від міжнародної репутаційної та політичної відповідальності.

4.2. Перспективи вдосконалення міжнародного регулювання діяльності приватних компаній

Сучасна система міжнародного правового регулювання діяльності ПВК та ПОК демонструє фундаментальну суперечність між розвитком міжнародного права та реальними інтересами держав. Формально міжнародна спільнота визнає необхідність контролю над приватними компаніями, які прямо чи опосередковано беруть участь у збройних конфліктах, однак усі ключові міжнародні механізми залишаються рекомендаційними та не створюють обов'язкової системи відповідальності. Це свідчить не про недосконалість окремих міжнародних документів, а про структурну проблему міжнародного права, де держави не зацікавлені у створенні механізмів, які обмежували б їхню свободу використання приватних структур. Аналіз міжнародно-правових документів демонструє чітку закономірність: що більше обмежень та звітності включає запропонований рівень контролю над ПВК та ПОК, то меншу підтримку він отримує серед держав. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 року була фактично проігнорована провідними державами світу, які активно використовують приватних підрядників у власній стратегії ведення зовнішньої політики. Аналогічно проєкт Конвенції ООН 2011 року щодо регулювання ПВК та ПОК, який передбачав механізми міжнародного контролю та відповідальності держав за діяльність приватних компаній, так і не був винесений на голосування. Натомість міжнародна система підтримала Документ Монтьєро та ICoSA - документи, які не створюють юридичних зобов'язань та не передбачають санкційних механізмів.

Це дозволяє стверджувати, що міжнародне право у сфері регулювання ПВК та ПОК розвивається не в напрямку обмеження діяльності приватних компаній, а у векторі створення мінімальних етичних стандартів без реального втручання у стратегічні інтереси держав. У цьому контексті ключовою проблемою є сама природа сучасного міжнародного права. На відміну від національних правових систем, міжнародне право не має централізованого механізму примусу, а його

ефективність безпосередньо залежить від політичної волі держав. У разі незацікавленості держави у ратифікації певного міжнародного договору або небажанні виконувати його положення, міжнародна система фактично не має інструментів для примусу.

Приклад дій США демонструє, як використання ПВК та ПОК стало елементом зовнішньополітичної та військової стратегії держави. Американські приватні підрядники в Іраку виконували функції, які фактично виходили за межі традиційної охоронної діяльності. Водночас юридична відповідальність за їхні дії залишалася розмитою між державою та приватними компаніями. Судові справи проти SSCI, Titan та Blackwater продемонстрували, що навіть у випадках масових порушень прав людини механізми притягнення до відповідальності залишаються обмеженими через концепції “government contractor immunity” та “battlefield preemption”. Фактично держави створили систему, у якій приватні компанії можуть виконувати силові функції без повноцінної міжнародної відповідальності.

Саме тому перспективи вдосконалення міжнародного регулювання ПВК та ПОК залежать від питання відповідальності держав за діяльність приватних компаній. Станом на сьогодні міжнародне право переважно розглядає ПВК та ПОК як окремих приватних акторів, а не як інструменти державної політики. Проте практика сучасних конфліктів демонструє, що приватні компанії рідко діють незалежно від державних інтересів. У більшості випадків вони фінансуються державами, працюють за державними контрактами або реалізують завдання, пов’язані з національною безпекою. За таких умов відокремлення відповідальності компанії від відповідальності держави створює правову прогалину, яка дозволяє уникати міжнародно-правових наслідків.

Одним із можливих напрямів удосконалення міжнародного регулювання може стати повернення до положень проєкту Конвенції ООН 2011 року щодо ПВК та ПОК. Документ пропонував значно жорсткішу модель контролю, яка включала обов’язкове ліцензування приватних компаній, міжнародний моніторинг їхньої

діяльності, криміналізацію участі ПВК та ПОК у бойових діях та відповідальність держав за діяльність компаній, зареєстрованих на їхній території. Саме останній аспект є найбільш важливим, оскільки без встановлення прямого зв'язку між державою та її приватними підрядниками будь-яка система міжнародного контролю залишатиметься неефективною. Ще одним перспективним напрямом є створення міжнародного механізму реєстрації та моніторингу ПВК та ПОК. Станом на сьогодні держави самостійно визначають умови функціонування приватних військових структур, що створює значні відмінності у рівні контролю. Міжнародний реєстр ПВК та ПОК дозволив би забезпечити прозорість інформації про власників компаній, сфери їхньої діяльності, джерела фінансування та участь у збройних конфліктах. Подібна система також могла б створити механізм міжнародних санкцій щодо компаній, причетних до порушень міжнародного гуманітарного права або прав людини.

Водночас навіть потенційне створення нових міжнародних механізмів не гарантує їхньої ефективності. Головною перешкодою залишається небажання провідних держав обмежувати власні можливості використання ПВК та ПОК. Приватні компанії стали важливим елементом сучасної гібридної війни, оскільки дозволяють державам здійснювати військову присутність без офіційного розгортання регулярних армій та мінімізувати політичні наслідки втрат особового складу. Крім того, використання ПВК та ПОК дозволяє державам уникати прямої міжнародної відповідальності за окремі операції, перекладаючи її на приватних підрядників.

Сучасна міжнародна система регулювання діяльності ПВК та ПОК фактично відображає баланс між формальною необхідністю контролю та реальним прагненням держав зберегти цей інструмент у власному розпорядженні. Саме тому найближчим часом більш реалістичним виглядає не створення жорсткої міжнародної системи контролю, а поступове розширення рекомендаційних стандартів, механізмів моніторингу та санкційного тиску. Проте зі зростанням ролі ПВК та ПОК у міжнародних конфліктах і збільшенням кількості задокументованих

порушень положень міжнародного гуманітарного права міжнародна спільнота буде дедалі більше зустрічатися з необхідністю перегляду чинної моделі правового регулювання приватних військових структур.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє сформулювати низку висновків щодо стратегії США у використанні приватних підрядників в Іраку та міжнародно-правового регулювання їхньої діяльності.

По-перше, з'ясування витоків залучення приватних підрядників у військових операціях США демонструє, що ця практика не була випадковим або тимчасовим рішенням - вона відображала свідому стратегічну логіку держави, яка прагнула максимізувати оперативну гнучкість, мінімізувати політичні витрати та уникнути прямої міжнародно-правової відповідальності. Реалістична та неореалістична теоретичні рамки підтверджують, що ПВК та ПОК функціонували не як автономні актори, а як інструменти реалізації державної безпекової політики, зручні саме через правову невизначеність свого статусу.

По-друге, систематизація основних типів приватних підрядників, залучених в Іраку, виявила п'ять ключових функціональних категорій: охоронні та безпекові послуги, розвідувально-аналітичне забезпечення, логістика та будівництво, військовий консалтинг і підготовка персоналу, а також медичне забезпечення. Діяльність підрядників вийшла далеко за межі формальних контрактних зобов'язань: компанії, формально класифіковані як охоронні або аналітичні, фактично брали участь у бойових зіткненнях, розвідувальних операціях, допитах затриманих та формуванні нових силових структур Іраку. Показово, що фактична інтеграція у військову систему США має безпосередні юридичні наслідки: відповідно до Статті 43 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, через фактичну взаємодію з армією США, проведення спільних операцій та підпорядкування американському командуванню персонал ПВК та ПОК підпадає під критерії комбатантів - зі всіма правовими наслідками щодо відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права (International Committee of the Red Cross, 1977).

По-третє, визначення нормативно-правової бази, що регулює діяльність приватних підрядників на міжнародному рівні, засвідчило її структурну неспроможність. Жоден із ключових міжнародних документів - ні Гаазька конвенція 1907 року, ні Женевська конвенція 1949 року, ні Додатковий протокол I до неї - не був розроблений з урахуванням корпоративних збройних структур. Документ Монтрьо та ICoSA мають виключно рекомендативний характер і не створюють механізмів примусу. Проект Конвенції ООН 2011 року, який пропонував реальні механізми відповідальності держав за дії ПВК та ПОК, так і не був поставлений на голосування - що є красномовним свідченням небажання держав обмежувати власний інструментарій ведення зовнішньої політики.

Виявлення відмінностей між національним та міжнародним підходами до регулювання діяльності підрядників демонструє принципову асиметрію: тоді як міжнародне право залишається декларативним, національне законодавство США формує систему, яка фактично захищає підрядників від відповідальності. Поріг звітності у \$50 млн за Актом про контроль експорту озброєнь, непрозорість IDIQ-контрактів та імунітет від іракської юрисдикції за Наказом №17 Тимчасової коаліційної адміністрації 2003 року - усе це остаточно замкнуло відповідальність у межах американської правової системи, яка, як показала практика, також виявилася досить обмеженою.

Встановлення проблемних аспектів підзвітності та відповідальності приватних підрядників засвідчило системний характер таких випадків. Судові справи проти CACI, Titan та Blackwater продемонстрували, що навіть у випадках документально підтверджених масових порушень прав людини - тортур у в'язниці Абу-Грейб та вбивств цивільних на площі Нісур - механізми притягнення до відповідальності залишаються критично обмеженими. Концепції "government contractor immunity" та "battlefield preemption" фактично створюють правовий щит для приватних компаній, які діють від імені держави. Справа Titan стала прецедентом для подальшого нерозгляду позовів іноземних громадян проти американських ПВК та ПОК.

Прогнозування можливих напрямів вдосконалення міжнародно-правових механізмів регулювання діяльності приватних підприємців вказує на те, що реальний прогрес залежить насамперед від вирішення питання відповідальності держав за дії приватних підприємців. Без встановлення прямого юридичного зв'язку між державою-замовником і компанією-виконавцем будь-яка міжнародна система контролю залишатиметься декларативною. Повернення до положень проєкту Конвенції ООН 2011 року, створення міжнародного реєстру ПВК та ПОК і запровадження механізмів санкційного тиску є необхідними, але недостатніми умовами - реальний прогрес можливий лише за наявності політичної волі держав, які наразі зацікавлені у збереженні правової невизначеності як стратегічного ресурсу.

Таким чином, досвід США в Іраку демонструє, що приватні підприємці стали не периферійним елементом, а системним компонентом сучасної гібридної війни. Їхнє використання відображає глибшу трансформацію міжнародної безпекової системи, у якій держави дедалі частіше реалізують стратегічні цілі через недержавних акторів, уникаючи при цьому повноцінної міжнародно-правової відповідальності.

Дослідження визначило, що стратегія США в Іраку ґрунтувалася на системному залученні приватних підприємців як інструменту реалізації безпекових цілей з мінімальними політичними наслідками та уникненням юридичної відповідальності. Чинні документи міжнародного права не забезпечують ефективного контролю над їхньою діяльністю - існуючі механізми мають виключно рекомендаційний характер, а відповідальність залишається замкненою у межах національних юрисдикцій, які, як продемонстрував американський досвід, також виявились суттєво обмеженими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mallett, M. (1974). *Mercenaries and their masters: Warfare in Renaissance Italy*. Bodley Head. <https://archive.org/details/mercenariestheir0000mall>
2. Parker, G. (1988). *The military revolution: Military innovation and the rise of the West, 1500–1800*. Cambridge University Press. https://archive.org/details/militaryrevoluti00geof_0
3. Thomson, J. E. (1994). *Mercenaries, pirates, and sovereigns: State-building and extraterritorial violence in early modern Europe*. Princeton University Press. <https://archive.org/details/mercenariespirat0000thom>
4. Chesterman, S., & Lehnardt, C. (Eds.). (2007). *From mercenaries to market: The rise and regulation of private military companies*. Oxford University Press.
5. Swiss Federal Department of Foreign Affairs & International Committee of the Red Cross. (2008). *The Montreux document on pertinent international legal obligations and good practices for states related to operations of private military and security companies during armed conflict*. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede150311audmontreuxdocument_/sede150311audmontreuxdocument_en.pdf
6. International Code of Conduct Association. (2021). *International code of conduct for private security service providers*(amended ed.). https://icoca.ch/wp-content/uploads/2022/01/INTERNATIONAL-CODE-OF-CONDUCT_Amended_2021.pdf
7. Gulam, H. *Private military and security companies*. Peace Operations Training Institute. <https://cdn.peaceopstraining.org/theses/gulam.pdf>
8. Singer, P. W. (2010). *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry*. Cornell University Press.
9. Schreier, F., & Caparini, M. (2005). *Privatising security: Law, practice and governance of private military and security companies*. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).

https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/op06_privatising-security.pdf

10. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. McGraw-Hill.
https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486328/mod_resource/content/0/Kenneth%20N.%20Waltz%20Theory%20of%20International%20Politics%20Addison-Wesley%20series%20in%20political%20science%20%20%20%201979.pdf
11. Avant, D. D. (2005). *The market for force: The consequences of privatizing security*. Cambridge University Press.
12. United Nations. (1989). *International convention against the recruitment, use, financing and training of mercenaries*.
<https://ips.ligazakon.net/document/mu90k09u?an=2>
13. United Nations Treaty Collection. *Multilateral treaties deposited with the Secretary-General: Chapter XVIII-6*.
<https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XVIII/XVIII-6.en.pdf>
14. United Nations Human Rights Council. (2011). *Draft of a possible convention on private military and security companies (PMSCs) for consideration and action by the Human Rights Council (A/HRC/WG.10/1/2)*.
<https://digitallibrary.un.org/record/707162?v=pdf>
15. Miller, J. (2002). *Threats and responses: Prohibited weapons; U.S. says Hussein intensifies quest for A-bomb parts*. The New York Times.
16. The New York Times. (2004, May 26). *From the editors: The Times and Iraq*.
<https://www.nytimes.com/2004/05/26/world/from-the-editors-the-times-and-iraq.html>
17. Mnookin, S. (2004). *Unreliable sources*. New York Magazine.
<https://nymag.com/nymetro/news/media/features/9226/>
18. Iraq Survey Group. (2004/2018). *The Iraq Survey Group final report*. Central Intelligence Agency.
<https://www.cia.gov/readingroom/docs/the%20iraq%20survey%20group%20and%5B15483054%5D.pdf>

19. History.com Editors. *Bush describes Iraq, Iran, and North Korea as "axis of evil."* HISTORY. <https://www.history.com/this-day-in-history/January-29/bush-describes-iraq-iran-north-korea-as-axis-of-evil>
20. Bos, S. (2020). *Private military companies and the Iraq War: The political, economic and legal drivers behind the use of private military companies by the United States* [Master's thesis, Leiden University].
<https://studenttheses.universiteitleiden.nl/access/item%3A3190775/view>
21. United Nations Security Council. (2003, February 5). *Briefing Security Council, US Secretary of State Powell presents evidence of Iraq's failure to disarm* (SC/7658). <https://press.un.org/en/2003/sc7658.doc.htm>
22. Garamone, J. (2003). *Rumsfeld lists Operation Iraqi Freedom aims, objectives.* American Forces Press Service. <https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/139787/rumsfeld-lists-operation-iraqi-freedom-aims-objectives/>
23. GlobalSecurity.org. (2008). *On point: The United States Army in Operation Iraqi Freedom, chapter 2.*
<https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2008/onpoint/chap02-05.htm>
24. Encyclopedia of Arkansas. (n.d.). *Operation Iraqi Freedom.*
<https://encyclopediaofarkansas.net/entries/operation-iraqi-freedom-12220/>
25. Feldman, S., Huddy, L., & Marcus, G. E. (2015). *Going to war in Iraq: When citizens and the press matter.* University of Chicago Press.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/polq.12591>
26. Brooks, D. (2008). *The industry role in regulating private security companies.* International Peace Operations Association.
[https://www.academia.edu/5881755/The Industry Role in Regulating Private Security Companies_article](https://www.academia.edu/5881755/The_Industry_Role_in_Regulating_Private_Security_Companies_article)
27. Kinsey, C. (2006). *Corporate soldiers and international security: The rise of private military companies.* Routledge. <https://www.routledge.com/Corporate-Soldiers-and-International-Security-The-Rise-of-Private-Military-Companies/Kinsey/p/book/9780415457767>

28. Machairas, D. (2014). The employment of private military and security companies in contemporary conflicts. *Journal of Military and Strategic Studies*, 15(3). <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15027570.2014.908645>
29. U.S. Government Accountability Office. (2008). *Rebuilding Iraq: DOD and state department have improved oversight and coordination of private security contractors in Iraq, but further actions are needed* (GAO-08-966). <https://www.gao.gov/assets/gao-08-966.pdf>
30. 22 U.S.C. § 2776 - Reports and certifications to Congress on military exports. (n.d.). *Legal Information Institute, Cornell Law School*. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/2776>
31. Center for Public Integrity. *Inside a wartime contract*. <https://publicintegrity.org/national-security/inside-a-war-time-contract/>
32. International Consortium of Investigative Journalists. *Top 100 contractors in Iraq and Afghanistan*. <https://www.icij.org/investigations/windfalls-war/top-100-contractors-iraq-afghanistan/>
33. U.S. Government Publishing Office. *Contractors in the theater of operations*. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-S-PURL-LPS107546/pdf/GOVPUB-S-PURL-LPS107546.pdf>
34. Brookings Institution. *The dark truth about Blackwater*. <https://www.brookings.edu/articles/the-dark-truth-about-blackwater/>
35. Elsea, J., Schwartz, M., & Nakamura, K. H. (2008). *Private security contractors in Iraq: Background, legal status, and other issues* (CRS Report RL32419). Congressional Research Service. <https://www.everycrsreport.com/reports/RL32419.html>
36. *Relevant v. Corporate Training Unlimited*, 981 F. Supp. 112 (E.D.N.Y. 1997). <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/981/112/2282254/>
37. Crunchbase. *TigerSwan*. <https://www.crunchbase.com/organization/tigerswan>
38. Omega Risk Solutions. (2024). *Integritas*. https://www.omegasol.com/wp-content/uploads/2024/10/Integritas_Jul_2024.pdf
39. SOC Inc. *Security solutions*. <https://www.soc-usa.com/security-solutions>

40. Council on Foreign Relations. (n.d.). *Iraq: Military outsourcing*.
<https://www.cfr.org/backgrounders/iraq-military-outsourcing>
41. Military & Aerospace Electronics. (2005). *L-3 Communications to acquire Titan Corp*. <https://www.militaryaerospace.com/computers/article/16712982/l-3-communications-to-acquire-titan-corp>
42. U.S. Securities and Exchange Commission. (2013). *Global Strategies Group, Inc.: Form 424B4*.
https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1583513/000114420413056979/v358134_424b4.htm
43. KBR. *Who we are*. <https://www.kbr.com/en/who-we-are>
44. U.S. Department of Defense. (2006). *Military contracts, July 2006*. Scribd.
<https://www.scribd.com/doc/242049597/July-2006-Mil-Contracts>
45. Nizkor Project. *Contractors in Iraq*. Derechos Human Rights.
<https://www.derechos.org/nizkor/excep/contractors.html>
46. International Consortium of Investigative Journalists. (n.d.). *Contractors write the rules*. <https://www.icij.org/investigations/windfalls-war/contractors-write-rules/>
47. Al Bawaba. *US company wins \$48 million contract to train new Iraqi army*.
<https://www.albawaba.com/business/us-company-wins-48-million-contract-train-new-iraqi-army>
48. PrivateMilitaryCompanies.net. *Private military companies*.
<https://www.privatemilitarycompanies.net/private-military-companies.shtml/>
49. Academic Dictionaries and Encyclopedias. (n.d.). *Defion Internacional*.
<https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/8258631>
50. Indymedia UK. (2006). *EOD Technology in Iraq*.
<https://www.indymedia.org.uk/en/regions/world/2006/01/332684.html>
51. Iraq Business News. (n.d.). *Sterling Global Operations (SGO)*. <https://www.iraq-businessnews.com/tag/sterling-global-operations-sgo>
52. G4S. (2018, November 15). *Mine clearance in Mosul helps efforts to reconstruct Iraq after ISIS*. <https://www.g4s.com/news-and->

[insights/insights/2018/11/15/mine-clearance-in-mosul-helps-efforts-to-reconstruct-iraq-after-isis](#)

53. Mines Advisory Group. *25 years saving lives and building futures in Iraq*.
<https://www.maginternational.org/whats-happening/25-years-saving-lives-and-building-futures-iraq/>
54. Medicorp Global. *Contracts*. <https://medicorp-global.com/contracts/>
55. Grokipedia. *Task Force Shield*. https://grokipedia.com/page/task_force_shield
56. Greenwald, R. (Director). (2006). *Iraq for sale: The war profiteers* [Documentary film]. Brave New Films.
57. U.S. Securities and Exchange Commission. (2004). *CACI International Inc.: Form 8-K*.
<https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/16058/000001605804000055/ex99628.htm>
58. Yale Journal of International Affairs. (n.d.). *A wolf by the ears: U.S. policy failures, reform, and the necessity of private military security contractors, 2003–2013*. <https://www.yalejournal.org/publications/a-wolf-by-the-ears-us-policy-failures-reform-and-the-necessity-of-private-military-security-contractors-20032013>
59. World Socialist Web Site. (2007, September 18). *Blackwater: The rise of a mercenary army*. <https://www.wsws.org/en/articles/2007/09/blck-s18.html>
60. Boot Camp & Military Fitness Institute. (2023, June 27). *An overview of Blackwater PMC*. <https://bootcampmilitaryfitnessinstitute.com/2023/06/27/an-overview-of-blackwater-pmc/>
61. *Custer Battles LLC v. Coalition Provisional Authority*. (2003). CaseMine.
<https://www.casemine.com/judgement/us/5914b1caadd7b0493475bae2>
62. U.S. Department of State, Office of Inspector General. (2009). *Audit of the Worldwide Personal Protective Services II contract in Iraq* (AUD-IQO-09-16).
https://www.stateoig.gov/uploads/report/report_pdf_file/aud_iqo-09-16_1.pdf
63. Isenberg, D. *A well-ordered world: The WPPS*. Cato Institute.
<https://www.cato.org/publications/commentary/wellordered-worldliness-wpps>

64. U.S. Marine Corps. (n.d.). *Operation Vigilant Resolve*.
<https://www.marines.mil/News/News-Display/Article/3350301/operation-vigilant-resolve/>
65. Al Jazeera. (2004, April 1). *Falluja pictures shock US viewers*.
<https://www.aljazeera.com/news/2004/4/1/falluja-pictures-shock-us-viewers>
66. PBS NewsHour. (2004). *Iraq update*.
https://www.pbs.org/newshour/nation/middle_east-jan-june04-iraq_04-29
67. ABC News Australia. (2004, November 16). *US investigates killing in Fallujah*.
<https://www.abc.net.au/news/2004-11-16/us-investigates-killing-in-fallujah/586298>
68. France 24. (n.d.). *Falloujah*. <https://www.france24.com/fr/tag/falloujah/>
69. Waxman, H. A. (2007). *Private military contractors in Iraq: An examination of Blackwater's actions in Fallujah*. U.S. House of Representatives, Committee on Oversight and Government Reform. <https://docslib.org/doc/3427542/private-military-contractors-in-iraq-an-examination-of-blackwater-s-actions-in-fallujah>
70. Encyclopaedia Britannica. *First Battle of Fallujah*.
<https://www.britannica.com/event/First-Battle-of-Fallujah>
71. U.S. Government Accountability Office. (2005). *Rebuilding Iraq: Actions needed to improve use of private security providers* (GAO-05-737).
<https://www.gao.gov/assets/a242676.html>
72. Avant, D. (2006). The privatization of security: Lessons from Iraq. *Orbis*, 50(2), 327–342.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S003043870600010X>
73. Kinsey, C. (2009). *Private contractors and the reconstruction of Iraq*. Routledge.
74. U.S. Government Accountability Office. (2006). *Rebuilding Iraq: More efficient use of costs, resources, and contracting oversight needed* (GAO-06-865T).
<https://www.gao.gov/assets/gao-06-865t.pdf>
75. International Code of Conduct Association. (n.d.). *The Nisour Square massacre*.
<https://icoca.ch/case-studies/the-nisour-square-massacre/>

76. Alborn, C. (2025). *Corporations in international law: Rights without status?* *International Journal of Law and Information Technology*.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20414005.2025.2496575>
77. Shaw, M. N. (2021). *International law* (9th ed.). Cambridge University Press.
78. International Court of Justice. (1970). *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain)*, judgment of 5 February 1970.
<https://www.icj-cij.org/case/50>
79. United Nations Commission on Transnational Corporations. (1983). *Draft United Nations code of conduct on transnational corporations*. UNCTAD.
<https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2891/download>
80. Muchlinski, P. (2007). *Multinational enterprises & the law* (2nd ed.). Oxford University Press.
81. Ruggie, J. G. (2013). *Just business: Multinational corporations and human rights*. W. W. Norton & Company.
82. United Nations. (2011). *Guiding principles on business and human rights: Implementing the United Nations "protect, respect and remedy" framework*. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights.
https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf
83. WhatConvention.org. *Ratifications: Hague Convention IV respecting the laws and customs of war on land, 1907*.
<https://whatconvention.org/en/ratifications/337>
84. Верховна Рада України. *Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі (Гаазька конвенція IV, 1907)*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text
85. Верховна Рада України. *Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (IV конвенція, 1949)*.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

86. University of Minnesota Human Rights Library. *Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts (Protocol I)*, 1125 U.N.T.S. 3.
<https://hrlibrary.umn.edu/instreet/y5pagc.htm>
87. Верховна Рада України. (n.d.). *Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (1989)*.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_103#Text
88. Iraq Body Count. (2011). *Iraq deaths estimated at 114,000 in the period 2003–2011*. <https://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/2011/>
89. Human Rights Watch. (2004). *World report 2004: Iraq*.
https://www.hrw.org/legacy/wr2k4/3.htm#_Toc58744952
90. The Bureau of Investigative Journalism. (n.d.). *Iraq war logs*.
<https://www.thebureauinvestigates.com/projects/iraq-war-logs>
91. Amnesty International. (2011). *Iraq: A decade of abuses* (MDE 14/001/2011).
<https://www.amnesty.org/ru/documents/mde14/001/2011/en/>
92. Верховна Рада України. *Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998)*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
93. United Nations Treaty Collection. *Rome Statute of the International Criminal Court: Chapter XVIII-10*.
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&clang=_en
94. Center for Constitutional Rights. *Al Shimari v. CACI Premier Technology, Inc.*
<https://ccrjustice.org/AlShimari>
95. Legal Information Institute, Cornell Law School. *Alien Tort Statute*.
https://www.law.cornell.edu/wex/alien_tort_statute
96. Just Security. (2024). *Fourth Circuit affirms jury verdict in Abu Ghraib case*.
<https://www.justsecurity.org/134045/fourth-circuit-affirms-jury-verdict-abu-ghraib-case/>
97. Center for Constitutional Rights. (n.d.). *Saleh et al. v. Titan et al.*
<https://ccrjustice.org/home/what-we-do/our-cases/saleh-et-al-v-titan-et-al>

98. Center for Constitutional Rights. (n.d.). *Fact sheet: CACI and L-3 (Titan) — Accountability for Abu Ghraib*.
https://ccrjustice.org/sites/default/files/assets/FINAL%20factsheet%20Caci%20L-3_3.pdf
99. Tabriz, S. (2013). The battlefield preemption doctrine: Preempting tort claims against contractors on the battlefield to preserve federal interests in wartime matters. *Public Contract Law Journal*, 42(3), 629–648.
<https://www.jstor.org/stable/24430291>
100. Center for Constitutional Rights. *Blackwater USA sued for firing on Iraqi civilians*. <https://ccrjustice.org/home/press-center/press-releases/blackwater-usa-sued-firing-iraqi-civilians-according-legal-team>
101. Center for Constitutional Rights. (n.d.). *Accountability for torture: Private military contractors*. <https://ccrjustice.org/home/get-involved/tools-resources/fact-sheets-and-faqs/accountability-torture-private-military>
102. Center for Constitutional Rights. (n.d.). *Abtan et al. v. Prince et al. and Albazzaz et al. v. Prince et al.* <https://ccrjustice.org/home/what-we-do/our-cases/abtan-et-al-v-prince-et-al-and-albazzaz-et-al-v-prince-et-al>
103. Vračević, N. (2025). Strategic roles of private military companies: The evolution and privatization of warfare in the context of contemporary global conflicts. *International Journal of Contemporary Security Studies*, 1(1).
https://doi.org/10.18485/fb_ijcss.2025.1.1.12
104. Encyclopaedia Britannica. *Coalition Provisional Authority*.
<https://www.britannica.com/topic/Coalition-Provisional-Authority>
105. U.S. Army Corps of Engineers. (2003). *Coalition Provisional Authority Order No. 17: Status of the Coalition, Foreign Liaison Missions, Their Personnel and Contractors*.
https://www.usace.army.mil/portals/2/docs/coalition_provisional.pdf
106. Human Rights Watch. (2008, January 8). *Iraq: Pass new law ending immunity for contractors*. <https://www.hrw.org/news/2008/01/08/iraq-pass-new-law-ending-immunity-contractors>

107. CBS News. *Iraq to lift contractors' immunity*.
<https://www.cbsnews.com/news/iraq-to-lift-contractors-immunity/>
108. Salon. (2007, September 18). *Blackwater*.
https://www.salon.com/2007/09/18/blackwater_2/
109. International Review of the Red Cross. *Private military and security companies* (IRRC No. 863). International Committee of the Red Cross.
https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc_863_4.pdf
110. CNBC. (2020, December 30). *Trump's pardon of Blackwater Iraq contractors violates international law, UN says*.
<https://www.cnbc.com/2020/12/30/trumps-pardon-of-blackwater-iraq-contractors-violates-international-law-un-says.html>
111. UN News. (2020, December). *UN experts say Trump's pardon of Blackwater contractors who killed Iraqi civilians violates international law*.
<https://news.un.org/en/story/2020/12/10811>
112. International Committee of the Red Cross. (1977). *Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts (Protocol I)*. IHL Databases. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977>

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи

Тема “Приватні підрядники в Іраку: стратегія США та міжнародно-правове регулювання

Здобувачка Кучер Тетяна Володимирівна

Рік навчання 4-ий рік навчання

Факультет соціальних наук і соціальних технологій

Науковий керівник Старший Викладач кафедри міжнародних відносин
НаУКМА Краєв О.В.

Рецензент

Захищена “_____” _____ 20__ р.

Короткий зміст роботи

Кваліфікаційна робота досліджує стратегію США щодо використання приватних військових та охоронних компаній (ПВК та ПОК) в Іраку у 2003-2011 роках та міжнародно-правові механізми регулювання їхньої діяльності. На основі аналізу документів, методу кейс-стаді та контент-аналізу визначено політичні, економічні та правові причини залучення приватних підрядників, систематизовано їхні функціональні категорії та простежено еволюцію їхньої ролі від допоміжних до ключових військових функцій. Встановлено, що чинна міжнародно-правова база є структурно неспроможною для ефективного регулювання ПВК та ПОК, а механізми притягнення до відповідальності - критично обмеженими як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Short summary:

The thesis examines the US strategy regarding the use of private military and security companies (PMCs and PSCs) in Iraq during 2003-2011 and the international legal mechanisms regulating their activities. Drawing on document analysis, case-study methodology and content analysis, the study identifies the political, economic and legal drivers behind the engagement of private contractors, classifies their functional categories and traces the evolution of their role from auxiliary to core military functions. The research establishes that the existing international legal framework is structurally inadequate for the effective regulation of PMCs and PSCs, while accountability

mechanisms remain critically limited at both the international and national levels. It is concluded that private contractors have become a systemic element of modern hybrid warfare, enabling states to pursue strategic objectives while avoiding full international legal responsibility.